

BÁO CÁO NHÂN QUYỀN VIỆT NAM NĂM 2017**TÓM TẮT**

Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam là một nhà nước độc tài do một đảng duy nhất – Đảng Cộng sản Việt Nam – cầm quyền, dưới sự lãnh đạo của Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng, Thủ tướng Nguyễn Xuân Phúc, Chủ tịch nước Trần Đại Quang và Chủ tịch Quốc hội Nguyễn Thị Kim Ngân. Cuộc bầu cử Quốc hội gần đây nhất được tổ chức vào tháng 5 năm 2016 đã diễn ra không tự do và không công bằng, mặc dù có sự cạnh tranh hạn chế giữa các ứng viên đã được Đảng Cộng sản Việt Nam xem xét kỹ lưỡng.

Chính quyền dân sự vẫn duy trì sự kiểm soát có hiệu quả đối với các lực lượng an ninh.

Những vấn đề nổi bật nhất về quyền con người ở Việt Nam là sự tước đoạt sinh mạng tùy tiện và trái luật; tra tấn và đối xử dã man, vô nhân đạo và đê hèn; bắt và giam giữ tùy tiện những người thể hiện bất đồng chính kiến một cách ôn hòa; sự lạm quyền diễn ra một cách có hệ thống trong hệ thống tư pháp, trong đó có việc từ chối không cho tiếp cận luật sư, không cho gia đình vào thăm nom, từ chối quyền được xét xử công bằng và nhanh chóng; sự can thiệp của chính quyền vào đời sống riêng tư, gia đình, chỗ ở, thư tín; hạn chế quyền tự do ngôn luận, tự do hội họp, tự do lập hội, tự do đi lại và tự do tôn giáo, trong đó có việc kiểm duyệt báo chí và hạn chế tự do Internet; tham nhũng; bạo lực gia đình; lạm dụng trẻ em; hạn chế quyền của người lao động trong việc thành lập và tham gia các tổ chức công đoàn độc lập.

Đôi khi chính quyền đã có hành động khắc phục, bao gồm việc truy tố đối với các quan chức vi phạm pháp luật; công an đôi khi vi phạm mà không bị trừng phạt.

Phần 1. Tôn trọng sự toàn vẹn của con người, kể cả quyền không bị:**a. Tước đoạt sinh mạng tùy tiện và giết người trái luật hoặc vì động cơ chính trị**

Đã có nhiều báo cáo cho thấy các quan chức hoặc nhân viên khác dưới sự chỉ huy của Bộ Công an hoặc cơ quan công an cấp tỉnh đã giết người tùy tiện hoặc trái pháp luật, trong đó có ít nhất 15 người chết khi đang bị giam giữ. Trong hầu hết các trường hợp, chính quyền hoặc cung cấp ít thông tin liên quan đến các cuộc điều tra về những cái chết này, hoặc thông báo những cái chết đó là do tự tử hoặc do các vấn đề về sức khỏe. Đôi khi nhà chức trách đã sách nhiễu và hăm dọa những gia đình

chất vấn công an về việc xác định nguyên nhân cái chết. Trong một số ít trường hợp, chính quyền đã truy cứu trách nhiệm đối với các cán bộ công an, thường là vài năm sau khi nạn nhân chết. Mặc dù đã có hướng dẫn của Tòa án nhân dân tối cao về truy cứu các cán bộ công an làm chết người bị tạm giam về tội giết người, các cán bộ này thường chỉ bị truy cứu với tội nhẹ hơn.

Ngày 3 tháng 5, Nguyễn Hữu Tấn, một tín đồ Phật giáo Hòa Hảo, đã chết khi đang bị giam giữ ở đồn công an tỉnh Vĩnh Long sau khi bị bắt ngày 2 tháng 5 với cáo buộc phạm tội “tuyên truyền chống nhà nước”. Công an tỉnh thông báo rằng ông Tấn tự cắt cổ tự tử và hứa sẽ tiến hành điều tra vụ việc này. Sau cái chết của ông Tấn, gia đình ông cho biết đã bị công an tỉnh Vĩnh Long sách nhiễu nhiều lần và hối thúc họ phải chấp nhận giải thích chính thức của công an về sự việc trên. Chính quyền khẳng định rằng họ có chứng cứ về việc ông Tấn tự tử và đã chia sẻ chứng cứ này với công chúng. Đến cuối năm 2017, vẫn chưa có thông tin nào về việc điều tra hoặc trách nhiệm giải trình đối với sự việc trên.

Ngày 18 tháng 7, Lưu Ngọc Hải chết khi đang bị giam giữ ở đồn công an huyện Đăk Pơ, tỉnh Gia Lai để điều tra về các cáo buộc phạm tội ma túy. Kết quả giám định pháp y ban đầu của công an địa phương cho thấy ông Hải chết do “chảy máu trong” và không chịu ảnh hưởng nào của lực tác động từ bên ngoài, nhưng các bức ảnh lan truyền trên Internet cho thấy thi thể ông Hải với vết cắt ở cổ họng. Đến cuối năm 2017, vẫn chưa có thông tin nào về việc điều tra hoặc trách nhiệm giải trình đối với sự việc trên.

Trong một số trường hợp, chính quyền đã truy cứu trách nhiệm các cán bộ an ninh về việc tước đoạt sinh mạng tùy tiện. Ngày 10 tháng 5, Tòa án nhân dân huyện Vạn Ninh, tỉnh Khánh Hòa đã tuyên công an viên Lê Minh Phát 8 năm tù giam với cáo buộc liên quan đến cái chết của Tu Ngọc Thạch, một học sinh bị Phát đánh chết trên đường dẫn giải đến đồn công an vào năm 2013.

b. Mất tích

Không có báo cáo nào về người mất tích do động cơ chính trị.

c. Tra tấn và đối xử hoặc trừng phạt dã man, vô nhân đạo hay đê hèn khác

Pháp luật nghiêm cấm hành hạ thân thể người bị giam giữ, nhưng các nghi can thường xuyên báo cáo về việc cảnh sát, nhân viên an ninh mặc thường phục và nhân viên tại các trung tâm giam giữ người nghiện ma túy vẫn thường ngược đãi các nghi can trong quá trình bắt, thẩm vấn và giam giữ. Công an, kiểm sát viên và các cơ quan giám sát chính phủ hiếm khi tiến hành điều tra các báo cáo cụ thể về tình trạng

ngược đãi này. Một số nhà hoạt động cho biết họ bị các nhân viên an ninh đe dọa đến tính mạng.

Ngày 27 tháng 2, nhân viên an ninh mặc thường phục đã bắt cóc, cướp bóc và đánh bằng gậy sắt đối với nhà hoạt động dân chủ và mục sư Nguyễn Trung Tôn và cộng sự của ông ở tỉnh Quảng Bình khiến ông Tôn phải nhập viện. Sau đó, vào tháng 7, Bộ Công an đã bắt ông Tôn với cáo buộc về tội “hoạt động nhằm lật đổ chính quyền nhân dân” và cho đến cuối năm 2017 vẫn tiếp tục tạm giam ông Tôn. Ngày 13 tháng 4, cũng ở tỉnh Quảng Bình, nhân viên an ninh mặc thường phục đã bắt cóc hai nhà hoạt động Trần Hoàng Phúc và Huỳnh Thành Phát, cướp bóc và đánh đập họ, sau đó thả họ ở một khu vực xa xôi ở miền Trung Việt Nam. Sau đó, công an bắt ông Phúc về hành vi “lưu trữ, làm (và) đăng tải các video clip lên Internet trong đó chứa những thông điệp chống Nhà nước” và tiếp tục tạm giam ông Phúc.

Cũng có nhiều báo cáo về việc công an ngược đãi và hành hung các cá nhân không phải là nhà hoạt động hay tham gia vào chính trị. Ngày 2 tháng 1, khoảng 10 công an viên ở xã Định Mỹ, huyện Thoại Sơn, tỉnh An Giang đã khám xét nhà của Lê Minh Hoàng mà không có lệnh khám nhà để thu thập chứng cứ về tội đánh bạc và đánh đập 5 người, khiến 2 người phải nhập viện. Sau đó, các cán bộ cao cấp Bộ Công an đã yêu cầu điều tra và điều chuyển các công an viên nói trên.

Điều kiện ở nhà tù và các trại tạm giam

Điều kiện ở trại giam là khắc khổ và đôi khi đe dọa đến tính mạng. Chế độ ăn uống không đầy đủ và thực phẩm không sạch, phòng giam quá chật chội, thiếu nước uống và điều kiện vệ sinh nghèo nàn tiếp tục là những vấn đề nghiêm trọng. Theo Tổ chức Ân xá quốc tế và các cựu tù nhân lương tâm, nhà chức trách ở trại giam tách riêng tù nhân chính trị và tù nhân là người dân tộc thiểu số, đặc biệt là tù nhân ở Tây Nguyên và các khu vực dân tộc thiểu số nhạy cảm để hành hạ thân thể, biệt giam, từ chối điều trị y tế và điều chuyển trại giam nhằm mục đích trừng phạt.

Điều kiện vật chất: Chính quyền thường giam giữ tù nhân nam và nữ tách biệt nhau, nhưng vẫn có một số trường hợp ngoại lệ ở các trại tạm giam địa phương.

Mặc dù chính quyền thường giam giữ người chưa thành niên tách biệt với người lớn, nhưng trong một số ít trường hợp, người chưa thành niên vẫn bị giam giữ chung với người lớn trong một thời gian ngắn.

Vào tháng 3, Bộ Công an công bố báo cáo tổng kết 5 năm về thi hành án hình sự giai đoạn 2011-2016. Báo cáo thừa nhận rằng tình trạng thiếu cơ sở vật chất có chất lượng tốt và các trại giam quá chật chội là những thách thức vẫn còn tiếp diễn. Báo cáo cho biết diện tích sàn trung bình là 5,44 feet vuông trên 1 tù nhân, trong khi

mức tiêu chuẩn phải đạt được là 6,6 feet vuông trên 1 tù nhân.

Tù nhân được chăm sóc y tế cơ bản, mặc dù trong nhiều trường hợp các cán bộ quản trại đã ngăn không cho người nhà mang thuốc vào cho tù nhân và không xem xét kỹ hồ sơ y tế trước khi giam giữ của tù nhân. Gia đình của các nhà hoạt động đang bị tù giam có những vấn đề về sức khỏe khẳng định rằng việc điều trị y tế ở trại là không đầy đủ khiến cho bệnh tình diễn biến phức tạp hơn và để lại hậu quả lâu dài. Trong nhiều trại giam, hệ thống sưởi và thông gió không đầy đủ.

Trong năm qua, gia đình bà Trần Thị Thúy, một tín đồ Phật giáo Hòa Hảo và nhà hoạt động đòi quyền lợi về đất đai cho biết các cán bộ quản giáo ở trại giam An Phước, tỉnh Bình Dương đã liên tục từ chối điều trị bệnh u tử cung và vết thương hở ở bụng cho bà mặc dù đã nhiều lần đề nghị. Có tin nhà chức trách nói rằng bà sẽ không được điều trị trừ khi bà “khai nhận” các tội danh mà bà đã bị kết án.

Hầu hết những trường hợp tử vong trong tù có nguyên nhân từ tình trạng sức khỏe trầm trọng và càng xấu đi do chăm sóc y tế kém hoặc chậm trễ, do lao động cưỡng bức trong tù, điều kiện vệ sinh kém và thiếu dinh dưỡng. Trong năm qua, giới truyền thông đưa tin về việc một tù nhân bị kết án đã treo cổ tự sát trong tù. Công tác điều tra về vụ việc này vẫn đang tiếp diễn. Nhà hoạt động bị tù giam Lưu Văn Vịnh nói với vợ của ông ta rằng các cán bộ quản trại tại trại giam Chí Hòa ở thành phố Hồ Chí Minh đã không có hành động gì sau khi một bạn tù đe dọa đánh chết ông. Trong năm qua ông Vịnh vẫn tiếp tục bị tạm giam.

Nhìn chung, các phạm nhân phải làm việc nhưng không được nhận tiền công. Nhà chức trách biệt giam tù nhân trong khoảng thời gian tiêu chuẩn là ba tháng, nhưng tù nhân chính trị thường bị biệt giam lâu hơn. Các báo cáo cho biết nhà chức trách ở các trại giam cũng giam giữ những người chuyển giới ở khu biệt lập do không biết nên giam những người đó ở khu nam hay khu nữ. Tù nhân không được tiếp cận các tài liệu đọc và phương tiện viết lách, đặc biệt là tù nhân chính trị; tuy nhiên, gia đình của nhà hoạt động dân chủ bị tù giam Trần Huỳnh Duy Thức cho biết nhà chức trách ở Trại giam số 6 thuộc tỉnh Nghệ An cho phép thân nhân gửi đèn pin và pin vào phòng giam cho ông Thức đọc sách.

Người nhà tù nhân vẫn tiếp tục khẳng định một cách đáng tin cậy rằng tù nhân sẽ được thêm thức ăn hoặc được đối xử tốt hơn nếu biết hối lộ cán bộ quản trại.

Các nhà chức trách thường giam giữ tù nhân chính trị ở các địa điểm xa gia đình của họ, gây khó khăn cho người nhà đến thăm. Ngày 18 tháng 8, Bộ Công an thông báo cho người nhà của nhà hoạt động dân chủ Nguyễn Bắc Truyền rằng họ đã chuyển ông đến trại giam B14 ở Hà Nội, cách xa nhà của ông ở thành phố Hồ Chí Minh gần

1.000 dặm. Vợ ông Truyền cho biết bà không hề nhận được liên lạc của chồng từ khi ông bị bắt vào cuối tháng 7 mặc dù đã nhiều lần đề nghị với nhà chức trách trại giam.

Các nhà hoạt động cho biết các cán bộ công an hành hung tù nhân chính trị để họ nhận tội hoặc sử dụng các phương thức khác để bắt tù nhân nhận tội bằng văn bản, bao gồm chỉ đạo các tù nhân khác hành hung họ hoặc hứa sẽ đối xử tốt hơn.

Một số tù nhân chính trị đã từng hoặc đang bị giam giữ cho biết các tù nhân nhận được lượng thức ăn không đầy đủ và kém chất lượng. Một số cựu tù nhân cho biết họ chỉ được nhận hai bát cơm nhỏ và rau mỗi ngày, thường bị trộn lẫn các chất lạ như côn trùng hoặc đá nhỏ.

Quản lý trại giam: Không có hệ thống thanh tra trại giam nào hoạt động, mặc dù pháp luật có quy định về việc giám sát thi hành án hình sự của Quốc hội, Hội đồng nhân dân và Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, một tổ chức chuyên giám sát các tổ chức xã hội do chính phủ Việt Nam bảo trợ.

Nhà chức trách chỉ cho tù nhân gặp gia đình mỗi tháng một lần không quá một giờ và nói chung cho phép người nhà chu cấp thêm đồ bao gồm tiền, thực phẩm và chăn đệm cho tù nhân. Các tù nhân chính trị và người nhà của họ cho biết các cán bộ quản trại đôi khi thu hồi, từ chối hoặc trì hoãn quyền được thăm viếng và không cho phép họ chu cấp thêm đồ cho người thân.

Ngày 28 tháng 12, nhà chức trách trại giam tỉnh Hà Nam cho phép nhà hoạt động Trần Thị Nga, thành viên Hội Phụ nữ Việt Nam vì quyền con người, được gặp chồng và hai con nhỏ sau 11 tháng bị tạm giam và sau nhiều lần đề nghị gặp người thân. Nhà chức trách đã cách ly bà Nga với hai con qua cửa sổ kính và các cán bộ quản trại giám sát cuộc thăm viếng này. Nhà chức trách bắt bà Nga vào ngày 23 tháng 1 và tòa án tuyên phạt bà Nga 9 năm tù giam vào ngày 25 tháng 7 về hành vi “sử dụng Internet để phát tán video và tài liệu tuyên truyền phản động”. Ngày 22 tháng 12, Tòa án cấp phúc thẩm tuyên y án sơ thẩm.

Đôi khi các tù nhân chính trị tổ chức tuyệt thực. Các chức sắc tôn giáo và cựu tù nhân chính trị cho biết các cán bộ công an không cho phép tù nhân thực hành các nghi lễ tôn giáo hoặc gặp gỡ các chức sắc tôn giáo. Người nhà và một số cựu tù nhân cho biết một số nhà chức trách không cho phép tù nhân nhận tài liệu tôn giáo khi đang bị giam giữ.

Giám sát độc lập: Các cán bộ Ủy ban Chữ thập đỏ Quốc tế địa phương và khu vực không yêu cầu và cũng không đến thăm các trại giam trong năm qua. Chính phủ

không cho phép các nhà ngoại giao nước ngoài hoặc các tổ chức phi chính phủ tiến hành giám sát các điều kiện trại giam.

d. Bắt người hoặc giam giữ tùy tiện

Hiến pháp quy định rằng việc bắt bất kỳ cá nhân nào cũng phải có quyết định của tòa án hoặc viện kiểm sát, trừ trường hợp “phạm tội một cách rõ ràng”. Luật cho phép chính quyền bắt và giam giữ người trong khoảng thời gian khá dài theo các quy định mập mờ về an ninh quốc gia trong bộ luật hình sự

Chính quyền đã bắt khoảng 30 người do bày tỏ quan điểm chính trị hoặc tôn giáo một cách ôn hòa, tăng so với năm 2016 chỉ có khoảng 10 người bị bắt vì lý do này. Những người bị bắt bao gồm các thành viên của nhóm hoạt động dân chủ Brotherhood for Democracy (Hội Anh em dân chủ), Viet Labor (Phong trào lao động Việt), các blogger, sinh viên, và một số người tham gia bày tỏ bất đồng quan điểm hoặc tổ chức biểu tình liên quan đến vụ xả thải công nghiệp năm 2016 của Công ty thép Formosa Hà Tĩnh thuộc chủ sở hữu Đài Loan đã dẫn đến cá chết hàng loạt ở miền Trung Việt Nam. Nhiều người trong số đó bị bắt vì lý do “hoạt động nhằm lật đổ chính quyền nhân dân” và/hoặc “tuyên truyền chống nhà nước”, hai điều trong bộ luật hình sự có khung hình phạt nặng nhất. Người phạm tội hoạt động nhằm lật đổ chính quyền nhân dân có thể bị phạt tù chung thân hoặc tử hình.

Ngày 30 tháng 7, cựu tù nhân chính trị và nhà hoạt động dân chủ Phạm Văn Trội bị bắt do những mối liên hệ của ông với tổ chức Hội Anh em dân chủ; ông Trội hiện vẫn bị tạm giam. Ngày 15 tháng 5, nhà chức trách bắt nhà hoạt động vì quyền lợi người lao động Hoàng Đức Bình vì hành vi “lợi dụng các quyền tự do dân chủ” sau khi đăng tải nội dung trên mạng về phản ứng của chính quyền với vụ xả thải Formosa đã ảnh hưởng đáng kể đến người lao động. Ông Bình hiện vẫn đang bị tạm giam (xem mục 1.d.).

Nhà chức trách thường xuyên quản chế hành chính hoặc quản thúc tại gia đối với các nhà hoạt động và các nghi can phạm tội hình sự.

Vai trò của công an và bộ máy an ninh

Bộ Công an chịu trách nhiệm về an ninh trong nước và quản lý đội ngũ công an, một cơ quan điều tra an ninh quốc gia đặc biệt và các đơn vị an ninh khác trong nước. Công an tỉnh và công an địa phương thường có quyền hạn rộng rãi trong hoạt động của họ. Cục Điều tra thuộc Viện Kiểm sát nhân dân tối cao (văn phòng công tố cấp trung ương) xem xét các cáo buộc vi phạm của lực lượng an ninh. Bốn trên 18 ủy viên Bộ Chính trị đang hoặc nguyên là quan chức Bộ Công an.

Chính quyền bổ nhiệm những người đang hoặc nguyên là quan chức Bộ Công an vào nhiều vị trí cấp cao, bao gồm Chủ tịch nước Trần Đại Quang, Phó Thủ tướng Thường trực Trương Hòa Bình, Chánh Văn phòng Ban Chấp hành Trung ương Đảng Nguyễn Văn Nên, Chánh án Tòa án nhân dân tối cao Nguyễn Hòa Bình, và Trưởng Ban Tôn giáo Chính phủ Vũ Chiến Thắng. Các cựu quan chức an ninh cũng nắm giữ các vị trí lãnh đạo chủ chốt trong chính quyền cấp tỉnh, bao gồm Chủ tịch Ủy ban nhân dân thành phố Hà Nội Nguyễn Đức Chung và Bí thư Tỉnh ủy tỉnh Thái Nguyên Trần Quốc Tỏ.

Ủy ban nhân dân (cơ quan hành pháp cấp địa phương) có thẩm quyền lớn đối với lực lượng công an và kiểm sát viên cấp tỉnh, huyện và địa phương. Mặc dù Viện Kiểm sát nhân dân tối cao có thẩm quyền điều tra các vi phạm của lực lượng công an, song các tổ chức công an hoạt động với quyền hạn lớn đáng kể, ít có sự minh bạch và giám sát công. Các cán bộ công an đôi khi vi phạm mà không bị xử phạt. Ở cấp xã, lực lượng an ninh gồm dân phòng hoặc thành viên của các tổ chức xã hội thuộc chính phủ thường xuyên hỗ trợ công an và đôi khi vi phạm quyền con người. Nhìn chung, công an duy trì trật tự công cộng có hiệu quả, nhưng các năng lực khác của công an, đặc biệt là về điều tra, còn rất hạn chế.

Bộ Công an chịu trách nhiệm về an ninh trong nước. Cục Quản lý xuất nhập cảnh thuộc Bộ Công an có trách nhiệm giám sát việc xuất cảnh khỏi Việt Nam.

Thủ tục bắt và đối xử với người bị giam giữ

Luật quy định thủ tục bắt và đối xử với người bị giam giữ trước khi xét xử vụ án. Cảnh sát và các cơ quan điều tra khác thường thực hiện lệnh bắt, tạm giữ và tạm giam. Theo luật, công an nói chung cần có quyết định của Viện kiểm sát nhân dân về việc bắt nghi can, dù trong một số ít trường hợp công an cần quyết định của tòa án. Trong hầu hết các trường hợp, Viện Kiểm sát nhân dân tối cao, cấp tỉnh và cấp huyện ban hành các lệnh bắt đó. Trong những trường hợp khẩn cấp, chẳng hạn như có bằng chứng chứng minh một người đang chuẩn bị thực hiện tội phạm hoặc khi công an phát hiện một người phạm tội quả tang thì công an được bắt người mà không cần lệnh bắt. Trong các trường hợp này, Viện Kiểm sát nhân dân phải ra quyết định phê chuẩn hoặc không phê chuẩn việc bắt người trong vòng 12 giờ sau khi nhận được thông báo từ công an.

Các cán bộ an ninh mặc thường phục đã bắt nhiều người mà không có lệnh bắt, được cho là bắt người trong những trường hợp khẩn cấp, bao gồm việc bắt nhà văn, nhà hoạt động Lê Đình Lượng, người đã chỉ trích cách giải quyết vụ xả thải

Formosa của chính quyền. Ông Lượng hiện vẫn đang bị tạm giam chờ xét xử (xem mục 1.d.).

Viện Kiểm sát nhân dân phải ban hành quyết định điều tra chính thức đối với người bị tạm giữ trong vòng ba ngày kể từ ngày bắt; nếu không, công an phải thả nghi phạm. Luật cho phép Viện kiểm sát nhân dân gia hạn thời gian tạm giữ hai lần, mỗi lần ba ngày, tối đa là chín ngày.

Theo luật, nhà chức trách có thể tạm giam để điều tra lên đến 24 tháng, mỗi lần gia hạn 4 tháng, đối với trường hợp “phạm tội đặc biệt nghiêm trọng”, bao gồm các vụ án về an ninh quốc gia. Trong thời gian tạm giam, nhà chức trách có quyền từ chối không cho người nhà vào thăm, và trên thực tế họ thường xuyên từ chối quyền này của những người bị bắt với cáo buộc xâm phạm an ninh quốc gia.

Luật cho phép bảo lãnh tại ngoại như một biện pháp để thay thế tạm giam, nhưng hiếm khi nhà chức trách áp dụng. Luật cho phép các điều tra viên, kiểm sát viên, hoặc tòa án được phép nhận tiền hoặc tài sản có giá trị để bảo lãnh tại ngoại.

Luật yêu cầu các cơ quan chức năng thông báo cho người bị tạm giữ, bị can, bị cáo về các quyền của họ theo quy định của pháp luật, bao gồm cả quyền có luật sư. Trong hầu hết các trường hợp, sau khi được tư vấn, người bị buộc tội chịu trách nhiệm mời luật sư riêng của mình.

Luật cho phép người bị giam giữ được tiếp xúc với luật sư từ lúc bị tạm giữ; tuy nhiên, nhà chức trách tiếp tục dùng nhiều cách trì hoãn quan liêu để ngăn không cho người bị giam giữ tiếp xúc với luật sư một cách kịp thời. Trong nhiều trường hợp, nhà chức trách không cho luật sư tiếp cận với thân chủ của họ hoặc tiếp cận chứng cứ chống lại thân chủ cho đến ngay trước khi vụ án được đưa ra xét xử và do đó luật sư không có đủ thời gian để chuẩn bị bào chữa.

Trong những vụ án được điều tra theo luật an ninh quốc gia, chính quyền có quyền cấm luật sư bào chữa tiếp cận với thân chủ cho đến khi các cán bộ kết thúc điều tra và nghi phạm đã bị chính thức buộc tội, và trên thực tế chính quyền thường xuyên thực hiện quyền này.

Các cán bộ tòa án không cho phép Nguyễn Văn Đức Độ gặp luật sư cho đến tháng 12, tức là 13 tháng sau khi bị giam giữ. Các nghi can thường bị từ chối thủ tục cho phép của tòa án và không được đưa đến trình diện ngay trước một cán bộ tòa án. Trước khi có cáo trạng chính thức, người bị giam giữ có quyền thông báo cho người nhà.

Bắt người tùy tiện: Việc bắt và giam giữ tùy tiện, đặc biệt đối với những nhà hoạt động chính trị và các cá nhân phản đối việc thu hồi đất hoặc các sự việc bắt công khác vẫn còn là một vấn đề nghiêm trọng.

Công an nhìn chung có thông báo cho gia đình người bị giam giữ về nơi giam giữ, tuy nhiên Bộ Công an giam giữ một số người bị tình nghi xâm phạm an ninh quốc gia mà không cho họ liên lạc, không thông báo cho gia đình người bị giam giữ về nơi giam giữ và không cung cấp lệnh bắt. Có nhiều báo cáo về việc các cán bộ an ninh mặc thường phục bắt người, bao gồm việc bắt cựu tù nhân chính trị và nhà hoạt động theo đạo Thiên Chúa Nguyễn Văn Oai khi ông đang trên đường về nhà từ chỗ câu cá gần nhà. Ngày 18 tháng 9, tòa án tuyên phạt ông Oai 5 năm tù và 4 năm quản chế do vi phạm các điều kiện quản chế và “chống người thi hành công vụ”.

Nhà chức trách giam giữ nhiều nhà hoạt động tôn giáo và chính trị một cách tùy tiện ở các mức độ khác nhau như giam giữ tại nhà, trên xe, tại đồn công an địa phương, tại “các trung tâm bảo trợ xã hội”, hoặc tại cơ quan chính quyền địa phương. Nhà chức trách cũng thường giam giữ các nhà hoạt động nhân quyền khi họ trở về từ các chuyến đi ra nước ngoài.

Ngày 16 tháng 1, công an thành phố Hồ Chí Minh và các cán bộ an ninh mặc thường phục đã quán thúc tại gia nhiều nhà hoạt động khi một bộ trưởng nước ngoài đến thăm thành phố.

Ngày 17 tháng 8, 10 cán bộ an ninh mặc thường phục đã bắt cóc Nguyễn Quang A gần nhà ông A ở Hà Nội và giam giữ ông trong 6 giờ tại một đồn công an địa phương để thẩm vấn ông về những chuyến đi ra nước ngoài sắp tới. Nhà chức trách đã bắt cóc và thẩm vấn ông A vào tháng 11 sau một cuộc gặp với các nhà ngoại giao nước ngoài ở Hà Nội, đây là lần thứ 14 công an thẩm vấn ông A trong khoảng thời gian 20 tháng mà không buộc tội ông.

Tạm giam chờ xét xử: Thời gian cho phép tạm giam để điều tra sẽ khác nhau tùy vào mức độ phạm tội. Đôi khi các cuộc điều tra vượt quá các thời hạn theo quy định của luật, từ tối đa bốn tháng đối với tội ít nghiêm trọng đến 24 tháng đối với tội đặc biệt nghiêm trọng. Các nhà hoạt động cho biết công an và kiểm sát viên thường kéo dài thời hạn tạm giam nhằm trừng phạt hoặc gây sức ép để những người bảo vệ nhân quyền phải nhận tội. Theo luật, nhà chức trách phải cung cấp căn cứ để tạm giam quá thời hạn 4 tháng, nhưng các báo cáo cho biết các cán bộ tòa án thường xuyên trì hoãn việc cung cấp căn cứ này đối với các nhà hoạt động.

Nhà chức trách tạm giam luật sư, nhà hoạt động nhân quyền Nguyễn Văn Đài và nhà hoạt động nhân quyền Lê Thu Hà trong 24 tháng. Năm 2015, công an bắt họ về

tội “tuyên truyền chống nhà nước”. Ngày 30 tháng 7, chính quyền công bố bổ sung cáo buộc về tội “hoạt động nhằm lật đổ chính quyền nhân dân”. Ngày 28 tháng 12, vợ ông Đài nói với báo chí quốc tế rằng ông Đài gửi cho bà một bức thư viết rằng nhà chức trách đã kết thúc điều tra đối với ông vào ngày 12 tháng 12. Ngày 28 tháng 12, vợ ông Nguyễn Văn Đài nói với báo chí quốc tế rằng Nhà nước đã chỉ định một luật sư đại diện cho ông Đài, nhưng đây không phải là người mà gia đình ông Đài lựa chọn và 3 luật sư do gia đình lựa chọn đã không được phép gặp ông Đài trong suốt 24 tháng ông bị tạm giam.

Theo báo cáo của Viện Kiểm sát nhân dân thành phố Hồ Chí Minh, tình trạng kéo dài thời hạn tạm giam chờ xét xử xảy ra rất phổ biến ở thành phố Hồ Chí Minh, và tính đến ngày 31 tháng 5, 452 người đã bị tạm giam trên 12 tháng mà không được xét xử. Cũng tính đến ngày 31 tháng 5, công an địa phương đã tạm giam 7 người vượt quá thời hạn tối đa mà luật cho phép tạm giam để điều tra vụ án. Theo Viện Kiểm sát nhân dân thành phố Hồ Chí Minh, việc kéo dài thời hạn tạm giam là do bất đồng ý kiến giữa cơ quan cảnh sát điều tra, Tòa án nhân dân và Viện Kiểm sát nhân dân về việc xử lý người bị tạm giam theo bộ luật hình sự hay bộ luật dân sự.

Ngày 18 tháng 6, báo chí cho biết nhà chức trách đã thả bị can Đỗ Thị Luận sau một cuộc điều tra của Hội đồng nhân dân thành phố Hồ Chí Minh về việc tạm giam bà Luận. Nhà chức trách tạm giam bà trong 72 tháng do nghi ngờ bà phạm tội “lừa đảo chiếm đoạt tài sản”, và tòa án không đồng ý với cáo buộc của cơ quan điều tra.

Khả năng của người bị giam giữ được yêu cầu xem xét lại tính hợp pháp của việc giam giữ trước tòa án: Người bị bắt hoặc bị giam giữ thường không có quyền được yêu cầu tòa án xem xét lại cơ sở pháp lý hay tính chất tùy tiện của việc giam giữ và được thả ngay lập tức hay được bồi thường nếu việc giam giữ được xác định là trái pháp luật.

Ân xá: Chính quyền giảm án cho các tù nhân trong một số trường hợp theo các quy định về ân xá. Ngày 8 tháng 1, nhà chức trách đã thả Nguyễn Ngọc Cường sớm 10 tháng trước khi ông này mãn hạn 7 năm tù. Ngày 27 tháng 7, chính quyền ân xá cho mục sư Nguyễn Công Chính khoảng 6 năm trước khi ông này mãn hạn 11 năm tù và cho phép ông chuyển ra nước ngoài.

e. Từ chối xét xử công khai và công bằng

Luật pháp quy định tính độc lập của thẩm phán và hội thẩm nhân dân, song hệ thống tư pháp dễ chịu ảnh hưởng của các yếu tố bên ngoài như các quan chức chính quyền cấp cao và ban lãnh đạo Đảng Cộng sản Việt Nam. Trong năm qua, có các báo cáo đáng tin cậy rằng ảnh hưởng chính trị, vẩn nạn tham nhũng và sự thiếu hiệu quả đã

bóp méo hệ thống tòa án rất nhiều. Hầu hết, nếu không phải là tất cả, các thẩm phán đều là đảng viên Đảng Cộng sản Việt Nam và đều do Đảng Cộng sản Việt Nam và các quan chức địa phương sàng lọc trong quá trình lựa chọn để quyết định sự phù hợp với vị trí thẩm phán. Sự chi phối của Đảng đặc biệt rõ ràng trong những vụ án nổi tiếng và những trường hợp khác mà trong đó nhà chức trách buộc tội bị cáo đã chống lại hoặc làm tổn hại đến Đảng hoặc nhà nước. Các luật sư bào chữa thường phàn nàn rằng trong nhiều vụ án, có vẻ các thẩm phán đã xác định bị cáo có tội trước khi tiến hành xét xử.

Vẫn có các báo cáo đáng tin cậy cho rằng nhà chức trách đã gây sức ép để các luật sư bào chữa không nhận bào chữa cho các thân chủ là nhà hoạt động tôn giáo hay dân chủ và chất vấn luật sư về động cơ của họ khi bào chữa cho các thân chủ này. Nhà chức trách cũng hạn chế, sách nhiễu, bắt, khai trừ họ khỏi đoàn luật sư, và trong một số trường hợp còn giam giữ các luật sư bảo vệ nhân quyền vì làm đại diện cho các nhà hoạt động chính trị.

Ngày 26 tháng 11, Đoàn luật sư tỉnh Phú Yên đã khai trừ Võ An Đôn ra khỏi Đoàn luật sư 4 ngày trước khi ông Đôn đại diện cho nhà hoạt động chính trị và blogger Nguyễn Ngọc Như Quỳnh tại phiên tòa phúc thẩm.

Trong nhiều trường hợp như vậy, nhà chức trách không cho luật sư tiếp cận với thân chủ của họ cho đến ngay trước khi vụ án được đưa ra xét xử và do đó luật sư không có đủ thời gian để chuẩn bị bào chữa. Theo luật, nhà chức trách phải đề nghị đoàn luật sư địa phương, trung tâm trợ giúp pháp lý hoặc Mặt trận Tổ quốc Việt Nam chỉ định luật sư bào chữa trong các vụ án hình sự có bị can, bị cáo là người chưa thành niên, người bị khuyết tật về thể chất hoặc tâm thần, và người bị buộc tội theo khung hình phạt có mức án cao nhất là tử hình.

Thủ tục xét xử

Mặc dù Hiến pháp quy định quyền được xét xử công khai và công bằng, quyền này không được thực thi một cách thống nhất. Luật quy định rằng bị cáo vô tội cho đến khi chứng minh được người đó có tội. Bị cáo có quyền được cung cấp thông tin nhanh chóng và chi tiết về các cáo buộc chống lại họ, nhưng bị cáo không phải lúc nào cũng được hưởng sự đối xử như vậy. Bị cáo có quyền được xét xử kịp thời, và các phiên tòa thường công khai trước công chúng, nhưng trong các vụ án nhạy cảm, các thẩm phán đã xét xử kín hoặc hạn chế chặt chẽ người dự phiên tòa. Nhà chức trách nhìn chung cho phép bị cáo thực hiện quyền có mặt tại phiên tòa và quyền có luật sư do họ lựa chọn. Bị cáo có quyền liên hệ với luật sư tại phiên tòa đối với trường hợp họ bị cáo buộc về tội mà có thể phải chịu hình phạt 15 năm tù hoặc nhiều hơn, mặc dù luật sư đó chưa chắc là luật sư do họ lựa chọn.

Luật sư bào chữa thường cho biết họ có rất ít thời gian để nói chuyện với thân chủ của mình trước phiên tòa. Mặc dù luật sư bào chữa có quyền đối chất với các nhân chứng, nhưng đã có nhiều vụ án mà bị cáo cũng như luật sư của mình không biết nhân chứng nào sẽ được triệu tập, hoặc không có cơ hội được đối chất với các nhân chứng hoặc phản bác các lời khai. Bị cáo có quyền bào chữa, nhưng luật không quy định rõ ràng về việc bị cáo có quyền triệu tập nhân chứng. Các thẩm phán chủ tọa những phiên tòa nhạy cảm về chính trị thường không cho phép luật sư bào chữa và bị cáo thực hiện các quyền của họ theo quy định của luật.

Luật quy định rằng ngôn ngữ nói và viết trong tố tụng hình sự là tiếng Việt, nhưng nhà nước cung cấp người phiên dịch nếu những người tham gia tố tụng sử dụng một ngôn ngữ nói hoặc viết khác. Luật không quy định cụ thể dịch vụ phiên dịch đó có miễn phí hay không. Theo luật, nhà nước chỉ định luật sư cho các bị cáo không có khả năng thuê luật sư chỉ trong những vụ án có người phạm tội chưa thành niên, người bị khuyết tật về tâm thần hoặc thể chất, hoặc trường hợp bị cáo có thể bị phạt tù chung thân hoặc tử hình.

Tòa án áp dụng hệ thống tố tụng thẩm vấn, trong đó thẩm phán đóng vai trò chủ yếu trong việc đặt câu hỏi và xác định các tình tiết của vụ án tại phiên tòa. Kiểm sát viên, luật sư bào chữa và hội thẩm nhân dân có vai trò hạn chế. Trong các vụ án về an ninh quốc gia, các thẩm phán đôi khi không cho luật sư bào chữa được lập luận thay mặt thân chủ của mình trước tòa. Người bị kết án có quyền kháng cáo ít nhất một lần.

Tù nhân chính trị và người bị giam giữ vì lý do chính trị

Theo Tổ chức Theo dõi Nhân quyền, hơn 100 người đã bị bỏ tù ở Việt Nam vì các lý do chính trị hoặc tôn giáo.

Tòa án kết án blogger vì nhân quyền Nguyễn Ngọc Như Quỳnh (còn gọi là Mẹ Nấm) 10 năm tù sau khi bà Quỳnh được một số lượng lớn người trên mạng xã hội dõi theo blog của bà về các vấn đề nhân quyền, đất đai và những lo ngại về môi trường. Bà Quỳnh đã từng được tổ chức Phụ nữ dũng cảm quốc tế trao giải thưởng.

Chính phủ quả quyết rằng ở Việt Nam không có tù nhân chính trị.

Thủ tục và các biện pháp khắc phục tư pháp dân sự

Hiến pháp quy định người nào bị bắt và giam giữ trái phép, bị khởi tố hình sự, bị điều tra, truy tố, đưa ra xét xử, hoặc bị thi hành án trái pháp luật có quyền được đòi

bồi thường về vật chất và tinh thần và phục hồi danh dự. Luật quy định cơ chế khởi kiện dân sự nhằm giải quyết hoặc khắc phục hậu quả trong trường hợp nhà chức trách lạm quyền. Những vụ kiện dân sự được xét xử bởi tòa hành chính và tòa dân sự, trong đó áp dụng thủ tục xét xử giống như trong các vụ án hình sự và được xét xử bởi các thành viên của cùng một hội đồng thẩm phán và hội thẩm nhân dân. Các tòa án hành chính và dân sự tiếp tục có biểu hiện tham nhũng, chịu ảnh hưởng từ bên ngoài, thiếu tính độc lập và thiếu kinh nghiệm. Rất ít nạn nhân của việc chính quyền lạm dụng quyền hạn đã khởi kiện hoặc đã nhận được số tiền bồi thường hay khắc phục thông qua hệ thống tòa án.

Mặc dù pháp luật có quy định về quy trình bồi thường dân sự trong trường hợp cán bộ công chức vi phạm nhân quyền, song trên thực tế công dân ít có khả năng theo đuổi một cách hiệu quả các thủ tục tư pháp dân sự hoặc hình sự trong việc khắc phục hậu quả của các hành vi vi phạm nhân quyền, và chỉ có rất ít chuyên gia pháp lý có kinh nghiệm phù hợp trong lĩnh vực này.

Chính quyền tiếp tục ngăn cấm các vụ kiện tập thể đối với các bộ thuộc chính phủ, do đó đã hạn chế quyền khiếu kiện chung của công dân về đất đai.

Bồi thường tài sản

Vẫn có rất nhiều khiếu kiện về việc bồi thường không đủ hoặc chậm trễ, sự tham nhũng của cán bộ, sự thiếu minh bạch và thiếu trình tự đúng đắn của chính quyền trong quá trình thu hồi đất và di dân để chuẩn bị cho các dự án cơ sở hạ tầng. Luật trao quyền hạn lớn trong việc xác định giá đất, giao đất và thu hồi đất cho ủy ban nhân dân và hội đồng nhân dân địa phương, đây là điều mà nhiều người khẳng định sẽ dẫn đến những hành vi kinh doanh không công bằng và tham nhũng. Hơn nữa, luật cho phép thu hồi đất để phát triển kinh tế xã hội cũng như nhằm mục đích quốc phòng và phúc lợi công cộng.

Trong năm qua, đã có nhiều báo cáo về các vụ đụng độ giữa người dân địa phương và chính quyền tại các địa điểm thu hồi đất. Tranh chấp về thu hồi đất cho các dự án phát triển kinh tế xã hội vẫn là một vấn đề lớn, gây bất bình trong dân chúng. Nhiều người dân có đất bị chính quyền cưỡng chế thu hồi đã phản đối tại các cơ quan chính quyền do đơn khiếu nại của họ không được giải quyết. Một số vụ cưỡng chế thu hồi đất đã gây ra các vụ bạo lực và thương tích cho cả quan chức nhà nước và người dân. Các báo cáo cũng cho biết những người được nghi là các cán bộ mặc thường phục hay “côn đồ” do các công ty phát triển bất động sản thuê đã hăm dọa và đe dọa người dân, hoặc đột nhập vào nhà của các nhà hoạt động. Nhà chức trách đã bắt và kết án nhiều người biểu tình đòi quyền lợi về đất đai với cáo buộc “chống người thi hành công vụ” hoặc “gây rối trật tự công cộng”.

Từ ngày 15 đến 22 tháng 4, người dân xã Đồng Tâm ở ngoại thành Hà Nội đã giam giữ 38 cán bộ công an trong một tranh chấp về đất đai. Tình trạng này chấm dứt sau khi Chủ tịch thành phố Hà Nội Nguyễn Đức Chung ký một cam kết không khởi tố vụ án hình sự và khẳng định rằng ông sẽ điều tra việc quản lý và sử dụng đất ở Đồng Tâm và điều tra cáo buộc rằng cảnh sát đã làm bị thương lãnh đạo thôn trong vụ đụng độ nói trên. Các cuộc họp bàn giữa người dân và công an vẫn tiếp diễn vào cuối năm.

Một cán bộ công an tỉnh Thừa Thiên – Huế được cho là ở trong số 100 cá nhân mặc thường phục đã phá hỏng và hủy hoại tài sản tu viện trong một tranh chấp đất đai ở Đan viện Thiên An ngày 29 tháng 6. Ngày 12 tháng 7, Ủy ban nhân dân tỉnh Thừa Thiên – Huế, các tu sĩ thuộc tu viện, và giới chức Giáo phận Huế bắt đầu thương lượng giải quyết tranh chấp đất đai, và cả hai bên cho biết các cuộc thương lượng này vẫn còn tiếp diễn vào cuối năm. Cuộc họp này đánh dấu cuộc họp chính thức đầu tiên giữa Đan viện và chính quyền địa phương sau gần 30 năm kể từ khi Đan viện khởi kiện năm 1988 về việc thu hồi 121 mẫu đất rừng của tu viện.

f. Can thiệp tùy tiện hoặc trái pháp luật vào quyền riêng tư, gia đình, nhà ở hay thư tín

Luật pháp nghiêm cấm các hành vi can thiệp tùy tiện vào quyền riêng tư, gia đình, nhà ở hay thư tín, nhưng chính phủ không bảo hộ nhất quán và nhà chức trách đôi khi vẫn vi phạm các quyền này.

Theo quy định của pháp luật, lực lượng an ninh chỉ được phép xông vào nhà dân nếu có lệnh khám xét của viện kiểm sát, song các cán bộ an ninh và công an địa phương vẫn thường xông vào nhà dân, nhất là nhà của các nhà hoạt động mà không có lệnh của cơ quan tư pháp. Họ thường hăm dọa người dân với lời đe dọa về các hậu quả nghiêm trọng có thể xảy ra nếu không cho họ vào nhà. Theo mạng xã hội, ngày 2 tháng 5, khoảng 10 cán bộ an ninh mặc thường phục đã đột nhập vào nhà riêng của người dân trên đường Trần Nãi, quận 2, thành phố Hồ Chí Minh, nơi nhà hoạt động Lê Mỹ Hạnh đang ở cùng với hai người bạn gái, và đã hành hung ba người phụ nữ này.

Các nhà chức trách mở và kiểm duyệt thư từ cá nhân tịch thu đồ đạc và giấy tờ, theo dõi các cuộc nói chuyện điện thoại, e-mail, tin nhắn văn bản, blog và các giấy tờ gửi qua fax của nhiều đối tượng. Chính quyền cắt điện thoại và tạm ngưng cung cấp dịch vụ điện thoại di động và Internet của một số nhà hoạt động chính trị và người nhà của họ.

Bộ Công an cũng duy trì hệ thống đăng ký nhân khẩu và đội ngũ cảnh sát khu vực để giám sát các hoạt động trái pháp luật. Mặc dù hệ thống này ít can thiệp vào đời tư của người dân hơn so với trước đây, nhưng Bộ Công an vẫn tiếp tục theo dõi sát sao những người tham gia hoặc bị nghi ngờ tham gia các hoạt động chính trị trái phép. Người nhà của các nhà hoạt động cho biết họ thường bị cán bộ an ninh sách nhiễu, hăm dọa và chất vấn. Hành vi sách nhiễu bao gồm cả việc cản trở học hành, việc làm hoặc cơ hội kinh doanh của người nhà các tù nhân chính trị hoặc nhà hoạt động hoặc cưu tù nhân chính trị.

Ngày 30 tháng 9, nhà chức trách ra lệnh bắt nhà bảo vệ nhân quyền Trần Minh Nhật do vi phạm quy định trong thời gian đang chấp hành 4 năm quản chế.

Hiến pháp quy định xã hội, gia đình và mọi công dân thực hiện “chính sách dân số và kế hoạch hóa gia đình”. Luật quy định các cặp vợ chồng hoặc các cá nhân có quyền sinh từ một đến hai con, trừ những trường hợp ngoại lệ theo quy định trong nghị định của Chính phủ. Không có quy định pháp luật nào trừng phạt công dân có nhiều con hơn so với số con quy định.

Đảng Cộng sản Việt Nam và một số bộ và địa phương ban hành quy định riêng, chỉ áp dụng đối với Đảng viên Đảng Cộng sản Việt Nam và cán bộ nhà nước, về quy mô gia đình. Theo một quy định do Bộ Chính trị ban hành, đảng viên bị khiển trách nếu có ba con, bị cách chức nếu có bốn con và bị khai trừ ra khỏi Đảng Cộng sản Việt Nam nếu có năm con. Vi phạm quy định này cũng làm hạn chế khả năng thăng tiến và có thể dẫn đến bị cho thôi việc. Đảng Cộng sản Việt Nam không thực thi các quy định này một cách nhất quán.

Việc là Đảng viên Đảng Cộng sản Việt Nam vẫn là điều kiện tiên quyết để thăng tiến trong hầu như tất cả các cơ quan nhà nước và các tổ chức, doanh nghiệp có liên quan đến chính phủ. Tuy nhiên, sự đa dạng hóa nền kinh tế tiếp tục làm cho việc trở thành thành viên của Đảng Cộng sản Việt Nam và các tổ chức quần chúng chịu sự kiểm soát của Đảng Cộng sản Việt Nam ngày càng ít quan trọng trong việc thăng tiến về tài chính và địa vị xã hội.

Người nhà của các nhà hoạt động cáo buộc rằng họ nhiều lần bị sách nhiễu bởi các cán bộ an ninh, đôi khi ở mức nghiêm trọng, từ việc đe dọa bằng cách gọi điện thoại và bôi nhọ các nhà hoạt động trên báo chí địa phương và trên mạng đến tấn công vào nhà của các nhà hoạt động bằng gạch đá, mẫn tôm và các chất khác. Có các báo cáo về các vụ lạm dụng nghiêm trọng, chẳng hạn như hành hung trong quá trình thẩm vấn, bao gồm cả các trường hợp gây thương tích và sang chấn tâm lý dẫn đến

nạn nhân phải nhập viện.

Vào tháng 7, công an thành phố Hồ Chí Minh đã thẩm vấn và đánh đập con trai của nhà hoạt động đang bị giam giữ Lê Đình Lương trong khi anh này đang bế con nhỏ.

Phần 2. Tôn trọng tự do của người dân, bao gồm:

a. Tự do biểu đạt, trong đó có tự do báo chí

Hiến pháp và pháp luật quy định quyền tự do biểu đạt, bao gồm tự do báo chí; tuy nhiên, trên thực tế, chính quyền không tôn trọng các quyền này và một số luật can thiệp vào tự do biểu đạt. Chính quyền vẫn tiếp tục áp dụng các quy định chung chung về an ninh quốc gia và các quy định chống phỉ báng nhằm hạn chế những quyền tự do này. Pháp luật coi tội “phá hoại cơ sở vật chất - kỹ thuật của nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam”, “gây chia rẽ người theo tôn giáo với người không theo tôn giáo”, “tuyên truyền chống Nhà nước” là những tội nghiêm trọng xâm phạm an ninh quốc gia. Pháp luật cũng quy định rõ là cấm “lợi dụng các quyền tự do dân chủ xâm phạm lợi ích của Nhà nước và các tổ chức xã hội”.

Tự do biểu đạt: Chính quyền tiếp tục hạn chế những phát ngôn có nội dung chỉ trích các cá nhân lãnh đạo chính quyền, chỉ trích đảng, ủng hộ chủ nghĩa đa nguyên chính trị hoặc dân chủ đa đảng, hoặc chất vấn các chính sách về những vấn đề nhạy cảm như nhân quyền, tự do tôn giáo, hay vấn đề tranh chấp chủ quyền với Trung Quốc. Chính quyền cũng tìm cách ngăn chặn các chỉ trích thông qua việc theo dõi các cuộc gặp gỡ và liên lạc của các nhà báo và các nhà hoạt động, kể cả trong các cơ sở giáo dục.

Ngày 17 tháng 3, cảnh sát bắt blogger Bùi Hiếu Võ về hành vi “tuyên truyền chống nhà nước” thông qua việc chỉ trích chính quyền trên trang Facebook cá nhân. Vào cuối năm, ông Võ vẫn đang bị tạm giam chờ xét xử.

Tự do báo chí và truyền thông: Đảng Cộng sản Việt Nam, chính phủ và các tổ chức đoàn thể chịu sự lãnh đạo của Đảng kiểm soát tất cả các hoạt động in ấn, phát thanh truyền hình, truyền thông trực tuyến và điện tử, chủ yếu thông qua Bộ Thông tin và Truyền thông, dưới sự chỉ đạo chung của Ban Tuyên giáo Trung ương. Việc sở hữu tư nhân bất kỳ cơ sở truyền thông nào vẫn bị cấm. Các phương tiện truyền thông độc lập với chính quyền hoạt động trực tuyến một cách hạn chế, chủ yếu qua blog và mạng xã hội, nhưng các nhà báo độc lập vẫn gặp phải sự sách nhiễu của chính quyền.

Ngày 1 tháng 1, Luật báo chí mới có hiệu lực và tiếp tục giữ nguyên quy định của

Luật báo chí năm 1999 về cấm “thông tin sai sự thật, xuyên tạc, vu khống, xúc phạm uy tín của cơ quan, tổ chức, danh dự, nhân phẩm của cá nhân”.

Luật cho phép chính quyền xử phạt các nhà xuất bản nếu họ xuất bản “thông tin sai sự thật” trong các lĩnh vực thống kê; năng lượng nguyên tử; quản lý giá, phí, lệ phí, hóa đơn; giáo dục; hàng không dân dụng; đào tạo nghề; khí tượng thủy văn; bản đồ; y tế.

Luật chỉ cho phép các quan chức cấp cao, người nước ngoài, khách sạn hạng sang và báo chí được tiếp cận truyền hình vệ tinh, nhưng người dân trên khắp cả nước vẫn có thể tiếp cận các chương trình nước ngoài thông qua thiết bị vệ tinh gia đình hoặc truyền hình cáp.

Chính quyền cho phép các cơ quan truyền thông nước ngoài hoạt động, mặc dù luật pháp quy định việc phát sóng truyền hình nước ngoài phải được phát chậm 30 đến 60 phút để có thể giám sát về nội dung. Trên thực tế, các kênh này được phát chậm 10 phút. Người xem truyền hình cho biết nhiều bài bình luận, phim tài liệu, phim truyền hình về các sự kiện nhân quyền trong nước, chiến tranh Việt Nam, chiến tranh lạnh, thời Xô Viết hoặc các sự kiện tại Trung Quốc đã bị phá sóng.

Các hãng truyền thông lớn của nước ngoài cho biết chính quyền từ chối cấp visa cho những phóng viên trước đây đã viết bài về các chủ đề chính trị nhạy cảm, đặc biệt là các phóng viên của các báo Việt ngữ ở nước ngoài. Các phóng viên nước ngoài cũng cho hay nhà chức trách không cho họ nhập cảnh tại sân bay kể cả khi họ có thị thực còn hiệu lực.

Các quy định của chính phủ ủy quyền cho Bộ Thông tin và Truyền thông thu hồi giấy phép hoạt động của các nhà xuất bản nước ngoài, và từng nhà xuất bản nước hàng năm phải làm lại thủ tục để duy trì giấy phép hoạt động.

Bạo hành và sách nhiễu: Tiếp tục có nhiều báo cáo về việc các nhân viên an ninh đã tấn công, đe dọa hoặc bắt giữ một số nhà báo và blogger độc lập vì họ đã đề cập đến những vấn đề nhạy cảm.

Ngày 27 tháng 11, tòa án tuyên phạt nhà báo công dân Nguyễn Văn Hóa, phóng viên của kênh tiếng Việt Đài châu Á tự do, 7 năm tù về tội “tuyên truyền chống nhà nước” sau khi ông Hóa bị cắt mọi liên lạc trong thời gian hơn một tuần từ khi bị bắt ngày 11 tháng 1. Ông Hóa đã đăng bài về các cuộc biểu tình phản đối Formosa (xem mục 1.d.).

Các nhà báo nước ngoài cho biết họ tiếp tục bị yêu cầu phải thông báo cho cơ quan

chức năng khi đi ra khỏi Hà Nội đến các khu vực được coi là nhạy cảm, chẳng hạn như vùng Tây Bắc hoặc Tây Nguyên, hoặc liên quan đến một vấn đề mà chính phủ có thể cho là nhạy cảm.

Kiểm duyệt và hạn chế nội dung đăng tải: Bộ Thông tin và Truyền thông và Ban Tuyên giáo Trung ương thường xuyên can thiệp trực tiếp để áp đặt hoặc kiểm duyệt nội dung.

Ngày 17 tháng 10, *Nhà Báo & Công Luận*, một trang báo trực tuyến đã gỡ xuống một bài báo đưa tin về thứ trưởng Bộ Công thương, vài giờ sau khi bài này xuất hiện trên mạng. Mạng xã hội cho biết tác giả của bài báo đã từ chức sau sự cố này.

Các quan chức tuyên giáo buộc các tổng biên tập của các tờ báo lớn họp định kỳ để thảo luận về các chủ đề vượt ra ngoài giới hạn đưa tin. Đảng Cộng sản và chính phủ có thể kiểm soát được các nội dung truyền thông thông qua hình thức tự kiểm duyệt, kể cả đối với các nhà báo độc lập và blogger, với lời đe dọa sẽ sa thải và có thể bắt giữ các nhà báo. Chính quyền tiếp tục trừng phạt các nhà báo không thực hiện tự kiểm duyệt, trong đó có việc thu hồi thẻ nhà báo.

Ngày 1 tháng 8, Hội Nhà báo Việt Nam, một tổ chức gắn với chính quyền, công bố việc triển khai ứng dụng phần mềm giám sát việc đăng bài, biên tập và gỡ bài của các cơ quan báo chí địa phương. Bộ Thông tin và Truyền thông cũng đã phê duyệt một dự án phần mềm để nhận diện, chặn, thu thập và xử lý thông tin “gây hiểu nhầm” trên mạng Internet.

Truyền thông của nhà nước và quốc tế cho biết chính phủ cấm nhà báo Dương Hằng Nga xuất cảnh trong 3 tháng sau khi bà Nga đăng tải các bài báo chỉ trích một dự án xây dựng ở Đà Nẵng.

An ninh quốc gia: Luật pháp hạn chế nghiêm ngặt tự do báo chí và quy định phạt tiền từ 20 triệu đồng đến 30 triệu đồng (\$880 đến \$1.330) đối với các nhà báo, báo chí và truyền thông trực tuyến nếu đăng tải hoặc phát thông tin được cho là làm tổn hại đến lợi ích quốc gia, và phạt tiền đến 50 triệu đồng (\$2.200) đối với thông tin được cho là xuyên tạc lịch sử và thành quả cách mạng—nếu các vi phạm này không nghiêm trọng đến mức truy cứu trách nhiệm hình sự.

Luật cho phép chính quyền trừng phạt các nhà báo và báo chí với mức phạt tiền từ 5 triệu đồng đến 10 triệu đồng (\$220 đến \$440) đối với các nhà báo không trích dẫn nguồn tin và các nhà báo và báo chí “sử dụng tài liệu, hồ sơ từ các tổ chức, thư tín hay tài liệu của các cá nhân”.

Cảnh sát đã bắt và khởi tố các nhà báo nhằm hạn chế việc chỉ trích các chính sách của chính quyền hoặc chỉ trích cán bộ, trên cơ sở viện dẫn pháp luật về bảo vệ an ninh quốc gia.

Chính quyền bắt hơn 16 cá nhân với cáo buộc tuyên truyền chống lại an ninh quốc gia. Trương Minh Đức, nhà báo độc lập và hội viên của Hội Anh em dân chủ, đã bị bắt trong năm qua về tội “hoạt động nhằm lật đổ chính quyền nhân dân”.

Tự do Internet

Chính quyền hạn chế và ngăn cản việc truy cập Internet, kiểm duyệt nội dung trực tuyến và giám sát các hoạt động thông tin liên lạc trực tuyến của tư nhân mà không có quyền hạn pháp lý chính đáng. Chính quyền cho phép truy cập Internet nhưng chỉ thông qua một số lượng hạn chế các nhà cung cấp dịch vụ Internet (ISP), tất cả đều thuộc quyền sở hữu nhà nước hoặc là công ty với quyền kiểm soát đáng kể của nhà nước. Chính quyền theo dõi các bài viết đăng trên Facebook và trừng phạt các nhà hoạt động sử dụng Internet để tổ chức các cuộc biểu tình hoặc công bố các nội dung chỉ trích chính quyền. Chính quyền đôi khi chặn một số trang web được coi là không phù hợp về chính trị và văn hóa, trong đó có các trang web được điều hành bởi các nhóm chính trị người Việt Nam ở hải ngoại, ngoài các trang web của Đài phát thanh Châu Á Tự do, Đài tiếng nói Hoa Kỳ và trang tin tức BBC tiếng Việt. Các nhà cung cấp dịch vụ Internet thuộc sở hữu nhà nước đã khóa các trang tiếng Việt tại Việt Nam chứa các nội dung chỉ trích Đảng Cộng sản Việt Nam hoặc thúc đẩy cải cách chính trị.

Pháp luật yêu cầu tất cả các công ty và các tổ chức vận hành các trang web cung cấp thông tin về “chính trị, kinh tế, văn hóa, và xã hội” và các mạng xã hội, bao gồm cả blog, phải đăng ký với chính quyền. Theo nghị định này, các công ty và tổ chức nói trên phải đặt ít nhất một máy chủ tại Việt Nam để tạo thuận lợi cho chính quyền yêu cầu cung cấp thông tin và phải lưu trữ thông tin đã đăng trong 90 ngày và lưu trữ một số siêu dữ liệu đến hai năm.

Chính phủ cấm truy cập trực tiếp Internet thông qua nhà cung cấp dịch vụ Internet nước ngoài, yêu cầu các nhà cung cấp dịch vụ Internet trong nước phải lưu trữ thông tin truyền đi trên Internet ít nhất là trong 15 ngày, đồng thời yêu cầu nhà cung cấp dịch vụ Internet phải cung cấp hỗ trợ kỹ thuật và chỗ làm việc cho các nhân viên an ninh giám sát các hoạt động trên Internet. Bộ Công an từ lâu đã yêu cầu “các đại lý Internet”, bao gồm cả các quán cà phê Internet, phải đăng ký thông tin cá nhân của khách hàng, lưu trữ các trang web mà khách hàng đã truy cập, và tham gia các cuộc điều tra của chính quyền về hoạt động trên mạng. Các quán cà phê Internet tiếp tục cài đặt và sử dụng phần mềm do chính phủ phê duyệt để theo dõi các hoạt động trực

tuyển của khách hàng. Bộ Công an triển khai thực hiện những việc này và các yêu cầu khác và tiến hành theo dõi có chọn lọc.

Theo quy định của Bộ Thông tin và Truyền thông, tất cả các công ty Internet, các trang mạng xã hội, các trang web cung cấp thông tin hoặc bình luận thuộc lĩnh vực “chính trị, kinh tế, văn hóa, và xã hội”, có trụ sở tại Việt Nam phải đăng ký và phải có giấy phép hoạt động. Bộ này cũng yêu cầu chủ sở hữu đệ trình các kế hoạch chi tiết về nội dung và phạm vi để chính phủ phê duyệt.

Vào tháng 3, Bộ Thông tin và Truyền thông chỉ đạo các công ty trong nước và nước ngoài chấm dứt quảng cáo trên YouTube cho đến khi trang web này xóa bỏ các clip mà Bộ cho rằng “bôi nhọ”, “chống đối” và “dối trá” về nhà nước. Ngoài ra, chính phủ thường xuyên yêu cầu Facebook và Google giúp chính phủ xóa các tài khoản ảo và các nội dung “độc hại” khác, chẳng hạn như các nội dung chống chính quyền. Trong tháng 3, chính phủ cho biết đã xác định tới 8.000 video Youtube cần được gỡ xuống. Ngày 22 tháng 12, Bộ Thông tin và Truyền thông khẳng định Facebook đã xóa 159 tài khoản và Google đã xóa 4.500 video mà chính phủ cho rằng “bôi nhọ” nhà nước hoặc các nhà lãnh đạo chính trị.

Ngày 26 tháng 12, Thượng tướng Bộ Quốc phòng Nguyễn Trọng Nghĩa công bố thành lập “Lực lượng 47” để đấu tranh chống lại các thông tin xấu và các hoạt động tuyên truyền chống nhà nước trên mạng.

Nhà chức trách tiếp tục trấn áp các phát biểu mang tính chính trị trên mạng thông qua các vụ bắt giữ vì động cơ chính trị và kết án các blogger cũng như thông qua việc giam giữ ngắn hạn, theo dõi, hăm dọa, và tịch thu bất hợp pháp máy tính và điện thoại di động của các nhà hoạt động và người nhà của họ. Chính quyền tiếp tục áp dụng các quy định về an ninh quốc gia và các quy định mập mờ khác của Bộ luật hình sự đối với các nhà hoạt động thể hiện quan điểm chính trị ôn hòa trên mạng. Những người bất đồng chính kiến và các blogger cho biết Bộ Công an thường xuyên ra lệnh ngắt kết nối dịch vụ Internet tại nhà của họ.

Nhà chức trách đã bắt và kết án Phan Kim Khánh, sinh viên Đại học Thái Nguyên về tội “tuyên truyền chống nhà nước” do đã đăng tải trên blog các nội dung được cho là chỉ trích chính quyền. Tòa án tuyên phạt Khánh 6 năm tù và 4 năm quản chế.

Người sử dụng mạng xã hội và blog phải cung cấp họ tên đầy đủ, số chứng minh thư và địa chỉ trước khi tạo tài khoản. Các trang web trong nước và các tổ chức vận hành mạng xã hội phải cho phép nhà chức trách thanh tra máy chủ trong nước khi có yêu cầu và phải có cơ chế xóa nội dung bị cấm trong vòng 3 giờ kể từ khi nhà chức trách phát hiện hoặc thông báo.

Chính phủ ban hành hướng dẫn thi hành luật, trong đó mở rộng quyền hạn của chính quyền theo quy định của pháp luật viễn thông, bao gồm việc hạn chế các nội dung có thể gây phương hại đến an ninh quốc gia hoặc chống đối chính quyền; cho phép nhà chức trách buộc các trang web nước ngoài có người dùng Việt Nam hoặc các doanh nghiệp đặt máy chủ ở Việt Nam phải xóa bỏ thông tin độc; và trao cho chính phủ quyền chặn các nội dung đó nếu nhà cung cấp không tuân thủ ngay yêu cầu gỡ bỏ thông tin.

Mặc dù có sự kiểm soát này, việc tiếp cận và sử dụng Internet tiếp tục tăng mạnh. Theo thống kê của trang Internet Live Stats, trong năm 2016, có 52% dân số được tiếp cận Internet.

Tự do học thuật và các sự kiện văn hóa

Chính quyền hạn chế tự do học thuật và các sự kiện văn hóa. Các chuyên gia nước ngoài làm việc tạm thời tại các trường đại học trong nước được phép thảo luận về các chủ đề phi chính trị một cách rộng rãi và tự do trên lớp học, nhưng các nhà quan sát của chính phủ thường xuyên tham dự những lớp học được các nhà khoa học nước ngoài và trong nước giảng dạy. Chính phủ tiếp tục yêu cầu các tổ chức quốc tế và trong nước phải có sự phê duyệt của chính phủ trước khi tổ chức các hội nghị có sự tài trợ hoặc tham gia của nước ngoài.

Chính quyền tiếp tục cấm mọi chỉ trích công khai Đảng Cộng sản Việt Nam và chính sách của nhà nước, bao gồm các chỉ trích của các tổ chức khoa học và kỹ thuật độc lập, kể cả khi các chỉ trích đó hoàn toàn mang tính học thuật.

Chính quyền kiểm soát các cuộc triển lãm nghệ thuật, âm nhạc và các hoạt động văn hóa khác.

Nhà chức trách địa phương đã từ chối cấp phép cho các nhà tổ chức một cuộc tuần hành của phụ nữ ở Hà Nội trong tháng 4. Nhà chức trách tiếp tục hạn chế các cuộc trưng bày nghệ thuật và trình diễn âm nhạc công cộng bằng việc yêu cầu nhiều thủ tục xin phép, mặc dù chính quyền thành phố Hồ Chí Minh đã cấp phép cho cuộc triển lãm nghệ thuật khóa thân đầu tiên ở Việt Nam vào năm 2017. Chính quyền cũng cho phép các trường đại học có nhiều quyền tự chủ hơn trong các hoạt động trao đổi quốc tế và các chương trình hợp tác quốc tế, tuy nhiên yêu cầu về thị thực đối với các học giả và các sinh viên trao đổi vẫn còn phiền phức.

Nhiều nhà hoạt động cho biết các cán bộ Bộ Công an đã đe dọa lãnh đạo các trường đại học nếu họ không đuổi học các nhà hoạt động và gây sức ép không cho họ và

người nhà tham dự một số cuộc hội thảo, mặc dù các hoạt động chính trị của họ mang tính ôn hòa. Nhiều nhà hoạt động cũng cho biết các cơ sở đào tạo từ chối cho họ tốt nghiệp vì lý do họ vận động nhân quyền.

Ngày 22 tháng 7, sau nhiều giờ thương lượng, các quan chức Hà Nội cuối cùng đã cho phép buổi hòa nhạc của nhóm Mai Khôi và những người bất đồng chính kiến được tiếp tục tổ chức ở quận Tây Hồ, Hà Nội, với sự có mặt của đông đảo cán bộ an ninh. Sau đó, Mai Khôi chia sẻ trên mạng xã hội rằng các lực lượng an ninh đã gây sức ép buộc người cho thuê nhà đuổi cô ra khỏi nhà sau buổi hòa nhạc.

b. Tự do hội họp và lập hội một cách hòa bình

Tự do hội họp hòa bình

Chính quyền hạn chế quyền tự do hội họp hòa bình. Luật và các văn bản dưới luật yêu cầu những người muốn tụ tập theo nhóm phải xin phép, chính quyền địa phương có thể đồng ý hoặc từ chối cấp phép mà không nêu lý do. Chỉ những người tổ chức tụ họp công khai để bàn về các vấn đề nhạy cảm thì mới phải xin giấy phép, và nhiều người vẫn thường xuyên tụ tập theo các nhóm phi chính thức mà không bị chính quyền can thiệp. Chính quyền nói chung không cho phép biểu tình mang tính chất chính trị. Chính quyền cũng hạn chế quyền này của một số nhóm tôn giáo, bao gồm cả các nhóm tôn giáo đã đăng ký và chưa đăng ký. Luật pháp cho phép các lực lượng an ninh bắt giam các cá nhân tụ tập hoặc phản đối bên ngoài trụ sở tòa án trong khi diễn ra các phiên tòa.

Bộ Công an và công an địa phương thường xuyên ngăn cản các nhà hoạt động tham gia hội họp một cách ôn hòa. Có nhiều báo cáo về việc công an giải tán các cuộc tụ tập của các nhà hoạt động vì môi trường, các nhà hoạt động chống Trung Quốc, các nhà vận động đòi quyền lợi về đất đai, các nhà bảo vệ nhân quyền, các blogger, các nhà báo độc lập và các cựu tù nhân chính trị.

Trong năm qua, nhà chức trách đã cản trở các cuộc biểu tình, đôi khi hành hung người biểu tình, ở miền Trung Việt Nam liên quan đến vụ xả thải của công ty Formosa (xem mục 1.d.). Vào tháng 2, công an tỉnh Nghệ An đã ngăn cản hàng trăm người đến tỉnh Hà Tĩnh để nộp đơn khiếu nại thay mặt cho các nạn nhân của vụ xả thải. Ngày 21 tháng 3, một số người biểu tình bị đánh đập ở huyện Kỳ Anh, tỉnh Hà Tĩnh sau các cuộc biểu tình liên quan đến vụ xả thải (xem mục 1.d.).

Ngày 16 tháng 3, một nhóm các bà mẹ tụ họp trước cổng trường tiểu học Lương Thế Vinh ở thành phố Hồ Chí Minh để lên tiếng phản đối tình trạng bạo hành trẻ em xảy ra tại trường, nhưng theo báo chí đưa tin, cảnh sát đã ngăn cản cuộc biểu tình

phản đối này.

Tự do lập hội

Hiến pháp cho phép cá nhân có quyền lập hội, song chính quyền tiếp tục hạn chế nghiêm ngặt quyền tự do lập hội, không cho phép hay chấp nhận các đảng chính trị đối lập. Chính phủ cấm thành lập các tổ chức tư nhân, độc lập, yêu cầu mọi người hoạt động trong khuôn khổ các tổ chức quần chúng do đảng thành lập hoặc kiểm soát, thường là dưới sự bảo trợ của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam. Một số tổ chức, bao gồm các nhóm tôn giáo chưa đăng ký, đã hoạt động bên ngoài khuôn khổ này mà ít hoặc không bị chính quyền can thiệp, và nhà chức trách đã thể hiện sự khoan dung nhiều hơn đối với các tổ chức phi chính phủ độc lập. Một số tổ chức đã đăng ký, bao gồm các tổ chức phi chính phủ hoạt động trong lĩnh vực quản trị và môi trường, cho biết các hoạt động của họ bị giám sát nhiều hơn do các cuộc chuyển giao lãnh đạo và các cuộc biểu tình vẫn tiếp diễn liên quan đến vụ xả thải Formosa (xem mục 1.d.).

Nhiều hội viên của Hội Anh em dân chủ, một nhóm vận động dân chủ, bị bắt trong năm qua, còn các hội viên khác cho biết họ bị theo dõi và hạn chế đi lại. Khuôn khổ pháp lý và quy định của Việt Nam đã pháp điển hóa địa vị cao nhất của Đảng Cộng sản Việt Nam và thiết lập các cơ chế để hạn chế tự do của các tổ chức phi chính phủ về hoạt động và về tổ chức, bao gồm hạn chế tự do lập hội, tự do hội họp, tự do biểu đạt và tự do báo chí. Chính phủ đã sử dụng các hệ thống đăng ký phức tạp và được chính trị hóa đối với các tổ chức phi chính phủ và các tổ chức tôn giáo để ngăn chặn sự tham gia chính trị và tôn giáo không được hoan nghênh.

Luật pháp và các quy định điều chỉnh các tổ chức phi chính phủ làm hạn chế khả năng của các tổ chức này trong việc tham gia vận động chính sách hoặc tiến hành các nghiên cứu ngoài các chủ đề được nhà nước phê duyệt, và luật cấm các tổ chức khoa học xã hội và công nghệ hoạt động trong các lĩnh vực như chính sách kinh tế, chính sách công, các vấn đề chính trị và một loạt các lĩnh vực khác được coi là nhạy cảm. Chính quyền cũng không cho phép họ tham gia thể hiện công khai các lập trường vận động chính sách.

c. Tự do tôn giáo

Xem *Báo cáo tự do tôn giáo quốc tế* của Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ tại trang web: www.state.gov/religiousfreedomreport/.

d. Tự do đi lại

Hiến pháp quy định quyền tự do đi lại trong nước, ra nước ngoài, di trú và hồi

huong, nhưng chính quyền vẫn áp đặt một số giới hạn về tự do đi lại đối với một số cá nhân, đặc biệt là những người bị kết án về các tội an ninh quốc gia hoặc các tội có liên quan hoặc những người bày tỏ quan điểm chỉ trích chính quyền. Nhìn chung chính quyền có thái độ hợp tác với Văn phòng Cao ủy Liên Hợp Quốc về Người tị nạn (UNHCR) và với các tổ chức nhân đạo khác trong việc bảo vệ và hỗ trợ người lánh nạn trong nước, người tị nạn, người tị nạn hồi hương, người xin tị nạn, người không quốc tịch và những người khác cần được quan tâm.

Một số thành viên của các nhóm dân tộc thiểu số bỏ chạy khỏi Tây Nguyên sang Campuchia hoặc Thái Lan, một số bị cho là do bị bạo hành, khẳng định rằng nhà chức trách đe dọa buộc họ trở về. Khi họ trở về, nhà chức trách đã bạo hành, giam giữ và thẩm vấn họ. Người nhà của họ cũng cho biết cảnh sát đã theo dõi chặt chẽ những người đã trốn sang Campuchia và Thái Lan và cả người thân của họ.

Bạo hành đối với người di cư, người tị nạn và người không quốc tịch: Bộ Công an đã thẩm vấn những người di cư hoặc tìm cách di cư sang các nước khác khi họ trở về Việt Nam, trong đó có những người xin tị nạn.

Đi lại trong nước: Một số nhà bất đồng chính kiến đã được ân xá và đang bị quản chế hoặc quản thúc tại gia, cùng với những người khác không chịu sự hạn chế theo quy định của pháp luật, chính thức bị hạn chế đi lại, bao gồm Nguyễn Tiến Trung, Bùi Thị Minh Hằng và Đinh Nhật Uy. Nhà chức trách tiếp tục theo dõi và hạn chế có chọn lọc sự đi lại của nhiều nhà hoạt động nổi bật như Nguyễn Đan Quế, Lê Công Định, Phạm Chí Dũng, Phạm Bá Hải, Nguyễn Hồng Quang, Thích Không Tánh, Lê Công Cầu, Dương Thị Tân và nhiều người khác. Một số nhà hoạt động cho biết nhà chức trách đã tịch thu chứng minh thư của họ, ngăn không cho họ đi lại trong nước bằng đường hàng không cũng như thực hiện các việc hành chính thông thường. Các nhà hoạt động khác và các chức sắc tôn giáo cho biết trong năm qua, việc tự do đi lại trong nước bị hạn chế hơn so với các năm trước.

Một số nhà hoạt động cho biết chính quyền đã ngăn họ và người thân ra khỏi nhà khi có các sự kiện nhạy cảm về chính trị (xem thêm mục 1.d.).

Chính quyền hạn chế đi đến một số khu vực nhất định thông qua việc yêu cầu công dân và người nước ngoài cư trú tại Việt Nam phải xin giấy phép đến thăm các khu vực biên giới, các cơ sở quốc phòng, các khu công nghiệp liên quan đến quốc phòng, các khu “dự trữ chiến lược quốc gia” và những “công trình cực kỳ quan trọng vì mục đích chính trị, kinh tế, văn hoá và xã hội”.

Cảnh sát địa phương yêu cầu công dân phải đăng ký tạm trú khi ngủ qua đêm ở bất

kỳ nơi nào bên ngoài nhà riêng của họ; chính quyền dường như thực thi yêu cầu này một cách nghiêm ngặt hơn ở một số huyện miền núi Tây Bắc và Tây Nguyên. Người mang hộ chiếu nước ngoài cũng phải đăng ký nếu tá túc ở nhà dân, mặc dù không có trường hợp nào bị chính quyền địa phương từ chối cho phép du khách nước ngoài tá túc tại nhà bạn bè hay gia đình họ. Có nhiều báo cáo về việc công an viện lý do “kiểm tra đăng ký cư trú” để hăm dọa và sách nhiễu các nhà hoạt động và ngăn không cho họ đi khỏi nơi đăng ký cư trú (xem các mục 1.d. và 1.f.).

Nhìn chung, luật cư trú không được chính quyền thực thi một cách nghiêm ngặt và việc di cư từ nông thôn ra thành thị vẫn không giảm. Tuy nhiên, việc di cư không phép đã gây khó khăn cho người dân trong việc xin giấy phép cư trú hợp pháp và hưởng các phúc lợi về giáo dục công lập và chăm sóc sức khỏe.

Xuất cảnh: Những công dân có ý định di cư đôi khi gặp khó khăn trong quá trình xin hộ chiếu hoặc giấy phép xuất cảnh; các nhà chức trách thường tịch thu hộ chiếu, đôi khi là tịch thu không thời hạn. Có nhiều báo cáo về những người trốn ra nước ngoài qua biên giới trên bộ với Lào hoặc Campuchia vì họ không thể có được hộ chiếu hoặc giấy phép xuất cảnh.

Bộ Công an tiếp tục cấm xuất cảnh đối với một số nhà hoạt động và chức sắc tôn giáo, trong đó có Vũ Quốc Ngữ và Phạm Đoan Trang. Nhà chức trách cấm và ngăn cản hàng chục cá nhân xuất cảnh hoặc nhập cảnh, thu hộ chiếu vì những cáo buộc mập mờ, hoặc từ chối cấp hộ chiếu cho một số nhà hoạt động hoặc chức sắc tôn giáo mà không có giải thích rõ ràng.

Chính quyền tiếp tục cấm một số cựu tù nhân chính trị đi ra nước ngoài, bao gồm Lê Quốc Quân, Lê Công Định và Nguyễn Hồng Quang. Nhà chức trách cũng từ chối cấp hộ chiếu cho người nhà của một số nhà hoạt động. Đầu tháng 12, vợ của cựu tù nhân chính trị Lê Quốc Quân đã được cấp hộ chiếu, nhưng nhà chức trách tiếp tục cấm hai người em trai của ông Quân xuất cảnh.

Trục xuất: Ngày 10 tháng 6, chính quyền tước quốc tịch của Phạm Minh Hoàng, một cựu tù nhân chính trị và trục xuất ông Hoàng sang Pháp là nơi mà ông này có quốc tịch thứ 2.

Bảo vệ người tị nạn

Xin tị nạn: Luật không quy định việc cấp quy chế tị nạn và chính phủ cũng không thiết lập hệ thống bảo vệ người tị nạn.

Người không quốc tịch

Các nhà chức trách cho biết tính đến năm 2013 họ đã nhập tịch cho hầu như tất cả 10.000 cá nhân không quốc tịch và trước đây thường trú ở Campuchia. Chính quyền cũng tiếp tục phục hồi quốc tịch cho trên 1.000 phụ nữ không quốc tịch, đây là những người đã mất quốc tịch Việt Nam sau khi ra nước ngoài kết hôn với người nước ngoài nhưng sau đó trở về Việt Nam khi đã mất quốc tịch nước ngoài (trong nhiều trường hợp là do ly hôn). Khoảng 100 đơn của những phụ nữ này đang chờ chính quyền phê duyệt. Với sự hỗ trợ của UNHCR, chính phủ tiếp tục cải thiện địa vị của những người không quốc tịch.

Phần 3. Tự do tham gia các quy trình chính trị

Hiến pháp quy định khả năng bầu trực tiếp đại biểu vào Quốc hội, Hội đồng nhân dân và các cơ quan nhà nước khác. Theo luật, các cuộc bầu cử Quốc hội diễn ra năm năm một lần bằng phương thức bỏ phiếu kín. Mặc dù hiến pháp quy định rằng công dân có quyền bỏ phiếu khi đủ 18 tuổi và ứng cử vào Quốc hội hoặc Hội đồng nhân dân khi đủ 21 tuổi, nhưng khả năng thay đổi chính phủ một cách dân chủ của công dân bị hạn chế nghiêm ngặt. Đảng Cộng sản Việt Nam sàng lọc tất cả các ứng cử viên thông qua một quy trình do Mặt trận Tổ quốc Việt Nam giám sát.

Bầu cử và tham gia chính trị

Các cuộc bầu cử gần đây: Cuộc bầu cử gần đây nhất vào tháng 5 năm 2016 lựa chọn các đại biểu Quốc hội đã cho phép cạnh tranh hạn chế giữa các ứng viên của Đảng Cộng sản Việt Nam, nhưng không tự do và không công bằng. Mặt trận Tổ quốc Việt Nam đã lựa chọn và xem xét kỹ lưỡng tất cả các ứng viên thông qua một quy trình không rõ ràng với nhiều giai đoạn. Các ứng viên của Đảng Cộng sản Việt Nam đã giành 475 trong số 496 ghế được bầu. 21 người còn lại là những ứng viên ngoài Đảng không có liên hệ với bất kỳ đảng phái nào. Không có ứng viên nào thuộc một đảng khác ngoài Đảng Cộng sản Việt Nam. Ủy ban bầu cử quốc gia sau đó đã tước tư cách đại biểu Quốc hội của hai ứng viên, một người là do có hai quốc tịch và người kia là do bị điều tra tham nhũng, vì vậy đến cuối năm tổng số đại biểu Quốc hội chỉ còn 494 người.

Theo chính phủ, hơn 99% cử tri đủ điều kiện đã đi bỏ phiếu trong cuộc bầu cử tháng 5 năm 2016 - một con số mà các nhà hoạt động và các nhà quan sát quốc tế cho là cao một cách khó tin. Cử tri có thể đi bỏ phiếu thay, và chính quyền địa phương phải chịu trách nhiệm đảm bảo rằng tất cả các cử tri đủ điều kiện đều đi bỏ phiếu bằng cách tổ chức bầu cử theo các đơn vị bầu cử, và phải xác thực rằng tất cả các cử tri đủ điều kiện trong khu vực bỏ phiếu mà họ phụ trách đi bỏ phiếu. Có nhiều báo

cáo trên cả nước về việc các cán bộ bầu cử đã nhét đầy các hòm phiếu và do đó đảm bảo đạt tỷ lệ đi bầu cao một cách giả tạo.

Luật cho phép công dân “tự ứng cử” đại biểu Quốc hội và nộp đơn ứng cử để bắt đầu quy trình xem xét ứng viên của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam. Trong nhiều tháng trước khi diễn ra cuộc bầu cử Quốc hội vào tháng 5, một liên minh không chính thức gồm các nhà cải cách pháp luật, các học giả, các nhà hoạt động và những người bảo vệ nhân quyền đã cố gắng đăng ký tự ứng cử với tư cách là những ứng viên là “nhà hoạt động độc lập” ngoài Đảng Cộng sản. Trái ngược với các ứng viên của Đảng, các ứng viên này chủ động sử dụng Facebook và mạng xã hội để quảng bá về lập trường chính sách của họ. Tuy nhiên, các cán bộ Mặt trận Tổ quốc Việt Nam đã từ chối cho phép các ứng viên là nhà hoạt động độc lập được vào vòng bỏ phiếu cuối cùng, và nhà chức trách chỉ đạo các phương tiện truyền thông chính thức lên tiếng phê phán một số ứng viên là nhà hoạt động độc lập. Theo báo chí đưa tin, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam cho phép hai ứng viên tự ứng cử được vào vòng bỏ phiếu cuối cùng, nhưng cả hai ứng viên này đều là Đảng viên.

Quốc hội, mặc dù thành phần phần lớn là đảng viên Đảng Cộng sản Việt Nam, vẫn tiếp tục thể hiện những nỗ lực ngày càng tăng để khẳng định vai trò của cơ quan lập pháp và đã ủng hộ nhiều diễn đàn công khai thảo luận về các đạo luật liên quan đến nhân quyền và tự do tôn giáo. Nhà chức trách không cho phép các tổ chức phi chính phủ giám sát quy trình bầu cử.

Đảng phái chính trị và tham gia chính trị: Các phong trào đối lập chính trị và các đảng phái chính trị khác được coi là bất hợp pháp. Hiến pháp khẳng định vai trò của Đảng Cộng sản Việt Nam là “đội tiên phong của giai cấp công nhân và của dân tộc Việt Nam” và “lực lượng lãnh đạo Nhà nước và xã hội”, một vai trò lớn không được trao cho bất cứ thực thể theo hiến pháp nào khác, và hiến pháp quy định rằng “tất cả các tổ chức Đảng và Đảng viên Đảng Cộng sản Việt Nam phải hoạt động trong khuôn khổ Hiến pháp và pháp luật”. Bộ Chính trị có vai trò là cơ quan ra quyết định tối cao, mặc dù về nguyên tắc, Bộ Chính trị phải báo cáo trước Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam.

Sự tham gia của phụ nữ và các dân tộc thiểu số: Không có luật nào hạn chế phụ nữ và/hoặc người dân tộc thiểu số tham gia vào quy trình chính trị, và họ đã tham gia trên thực tế. Luật quy định 35% ứng viên chính thức đại biểu Quốc hội và Hội đồng nhân dân cấp tỉnh là phụ nữ và 18% ứng viên chính thức đại biểu Quốc hội là người dân tộc thiểu số.

Phần 4. Tham nhũng và sự thiếu minh bạch trong chính quyền

Mặc dù luật pháp quy định các hình phạt hình sự đối với hành vi tham nhũng của quan chức, nhưng chính quyền không phải lúc nào cũng thực thi pháp luật một cách hiệu quả, và các quan chức đôi khi có hành vi tham nhũng mà không bị trừng phạt. Trong năm qua có nhiều báo cáo về tình trạng tham nhũng trong chính quyền. Số quan chức cấp cao bị bắt và truy tố về hành vi tham nhũng đã tăng lên trong năm qua, trong đó có vụ bắt ủy viên Bộ Chính trị và Bí thư thành ủy thành phố Hồ Chí Minh Đinh La Thăng ngày 8 tháng 12 liên quan đến chức Chủ tịch Hội đồng quản trị Tập đoàn Dầu khí Việt Nam trước đây của ông Thăng.

Tham nhũng: Việc thiếu sự tham vấn của công chúng về kế hoạch sử dụng đất và khung bồi thường đất đai của chính phủ là nguyên nhân chủ yếu dẫn đến tình trạng tham nhũng đất đai và xung đột về đất đai ở nhiều tỉnh trong những năm gần đây, đây cũng là nguồn gốc chính của sự gia tăng đơn thư khiếu nại về đất đai trong thập kỷ đô thị hóa nhanh chóng vừa qua.

Trong năm qua, chính phủ đã thực thi các biện pháp chống tham nhũng mới. Vào tháng 5, Tổng Bí thư Đảng Cộng sản Việt Nam Nguyễn Phú Trọng, kiêm Trưởng Ban chỉ đạo Trung ương về phòng, chống tham nhũng, đã ký Kế hoạch số 64-KH/BCDWTW và Quyết định số 65-QĐ/BCDWTW. Các văn bản này thành lập tám đoàn thanh tra để thanh tra, giám sát việc điều tra, truy tố, xét xử các vụ án tham nhũng nghiêm trọng và các vụ án kinh tế liên quan đến ban thường vụ của 20 tỉnh ủy.

Vào tháng 9, Phó Tổng Thanh tra Chính phủ Đặng Công Huân đã tổ chức phiên họp toàn thể Ủy ban Tư pháp của Quốc hội để bàn về công tác phòng chống tham nhũng. Phiên họp toàn thể này công bố rằng các vụ án tham nhũng trong năm qua đã gây ra thiệt hại 1,35 nghìn tỷ đồng (59.5 triệu USD), trong đó chỉ thu hồi được 158.8 tỷ đồng (7 triệu USD), bốn ngôi nhà và một căn hộ chung cư. Tổng cục Thi hành án dân sự đã xử lý 128 vụ tham nhũng mới liên quan tới trên 5,1 nghìn tỷ đồng (225 triệu USD), trong đó giải quyết được 86 vụ, thu hồi hơn 1 nghìn tỷ đồng (44 triệu USD).

Từ tháng 10 năm 2016 đến 31 tháng 7 năm 2017, các cơ quan điều tra trong ngành công an đã điều tra 282 vụ án và khởi tố 628 bị can về tội tham nhũng (195 vụ án mới, 393 bị can). Các cơ quan này đã kết thúc điều tra 122 vụ án với 355 bị can và hiện đang điều tra 145 vụ án với 251 bị can.

Trong khi đó, Viện Kiểm sát nhân dân các cấp đã truy tố 241 vụ với 595 cá nhân bị cáo buộc phạm các tội tham nhũng. Các cơ quan có thẩm quyền đã cách chức một

số thứ trưởng và bộ trưởng do nhận hối lộ, lạm dụng chức vụ, quyền hạn, vi phạm quy định về quản lý gây hậu quả nghiêm trọng.

Vào tháng 9, tòa án tuyên án tử hình đối với cựu chủ tịch Tập đoàn Dầu khí Việt Nam và cựu tổng giám đốc Ngân hàng Đại dương Nguyễn Xuân Sơn về tội tham ô tài sản, lạm dụng chức vụ, quyền hạn và vi phạm các quy định về quản lý kinh tế, đồng thời tuyên án tù chung thân đối với Hà Văn Thắm, cựu chủ tịch Ngân hàng Đại dương.

Tham nhũng trong lực lượng công an vẫn là vấn đề lớn ở tất cả các cấp, và công an đôi khi đã có hành vi vi phạm pháp luật mà không bị trừng phạt. Ngành công an có cơ chế giám sát nội bộ, nhưng cơ chế này cũng chịu ảnh hưởng chính trị.

Kê khai tài chính: Luật phòng chống tham nhũng yêu cầu các quan chức cấp cao của chính phủ và các đại biểu Quốc hội phải kê khai thu nhập và tài sản của mình và giải trình những thay đổi so với bản kê khai của năm trước. Ngoài ra, người quản lý cấp trên có quyền chất vấn bản kê khai của nhân viên. Pháp luật quy định có thể áp dụng hình thức khiển trách, cảnh cáo, đình chỉ công tác, hoặc sa thải công chức không tuân thủ vì điều này liên quan đến tham nhũng, đây là bước đầu tiên trước khi điều tra tiếp theo.

Vào tháng 9, chính phủ cho biết hơn 1,1 triệu cán bộ, công chức đã kê khai tài chính, nhưng chỉ xác định được 3 người kê khai không đúng. Giới truyền thông nghi ngờ về năng lực của chính quyền trong việc xác thực các bản kê khai thuế thu nhập của cán bộ, công chức và nhấn mạnh các ví dụ về việc công chức lái ô tô sang trọng hoặc cho con cái đi du học nước ngoài chỉ với mức lương chính thức ít ỏi.

Phần 5. Thái độ của chính quyền đối với điều tra quốc tế và điều tra phi chính phủ về các cáo buộc vi phạm quyền con người

Chính quyền không cho phép các tổ chức nhân quyền độc lập địa phương được thành lập hoặc hoạt động, cũng như không dung thứ cho các tổ chức hay cá nhân chỉ trích công khai về các thực tiễn nhân quyền. Chính quyền sử dụng nhiều phương cách để ngăn chặn các chỉ trích trong nước về các chính sách nhân quyền, trong đó bao gồm biện pháp giám sát; giam giữ; truy tố và bỏ tù; can thiệp vào thư từ cá nhân; hạn chế quyền tự do ngôn luận, tự do báo chí và tự do hội họp. Chính quyền đôi khi cho phép đại diện của các tổ chức nhân quyền quốc tế vào thăm Việt Nam nhưng thường kiểm soát nghiêm ngặt lộ trình của họ.

Liên Hợp Quốc hoặc các tổ chức quốc tế khác: Vào tháng 11, chính phủ cho phép báo cáo viên đặc biệt của Liên Hợp Quốc đến tìm hiểu về quyền lương thực.

Phần 6. Phân biệt đối xử, Bạo hành xã hội và Nạn buôn người

Phụ nữ

Hiếp dâm và bạo lực gia đình: Luật nghiêm cấm sử dụng hoặc đe dọa sử dụng bạo lực đối với phụ nữ cũng như nghiêm cấm hành vi lợi dụng một người không có khả năng tự vệ. Luật cũng tội phạm hóa hành vi hiếp dâm, bao gồm cả hành vi hiếp dâm bạn đời, đối với cả nam và nữ. Người phạm tội hiếp dâm có thể phải chịu hình phạt từ hai đến bảy năm tù giam, hoặc đến 15 năm tù, trong những trường hợp phạm tội nghiêm trọng, bao gồm hiếp dâm có tổ chức, tái phạm, hoặc gây hại nghiêm trọng cho nạn nhân thì mức án có thể đến 15 năm tù. Các cơ quan chức năng đã truy tố đầy đủ các trường hợp phạm tội hiếp dâm, nhưng không công bố số liệu thống kê về số vụ bắt, truy tố, kết án và trừng phạt đối tượng phạm tội này.

Các cơ quan chức năng coi các vụ bạo lực gia đình là vụ việc dân sự, trừ trường hợp nạn nhân bị thương tích lên tới hơn 11%. Luật quy định cụ thể các hành vi cấu thành bạo lực gia đình và quy định các mức hình phạt đối với người phạm tội từ cảnh cáo, quản chế đến phạt tù từ ba tháng đến ba năm.

Tình trạng bạo lực gia đình đối với phụ nữ là khá phổ biến. Tháng 11 năm 2015, một cuộc khảo sát của tổ chức phi chính phủ cho biết 59% phụ nữ đã lập gia đình bị lạm dụng về thể chất hoặc tình dục ít nhất một lần trong đời, thường là do bạn đời là nam giới hoặc thành viên trong gia đình. Một nghiên cứu khác cho thấy 83% phụ nữ và trẻ em gái ở Hà Nội và 91% tại thành phố Hồ Chí Minh đã trải qua ít nhất một trong các hình thức quấy rối tình dục trong đời.

Các quan chức chính phủ thừa nhận bạo lực gia đình là một mối quan ngại xã hội đáng kể, và truyền thông đã thảo luận vấn đề này một cách công khai. Sự kỳ thị xã hội khiến cho nhiều nạn nhân không dám đối mặt do lo sợ bị bạn đời hoặc gia đình họ quấy rối. Mặc dù lực lượng cảnh sát và hệ thống pháp luật nói chung vẫn chưa đủ để đối phó với các vụ việc liên quan đến bạo lực gia đình, song với sự giúp đỡ của các tổ chức phi chính phủ quốc tế và trong nước, chính phủ hiện vẫn đang tiếp tục đào tạo về pháp luật cho lực lượng cảnh sát, các luật sư, những người hoạt động cộng đồng và các quan chức trong hệ thống pháp lý, đồng thời tiếp tục hỗ trợ các cuộc hội thảo và hội nghị chuyên đề nhằm mục đích giáo dục phụ nữ và nam giới về bạo hành gia đình và về các quyền của phụ nữ, nhấn mạnh vấn đề này thông qua các chiến dịch nâng cao nhận thức cộng đồng.

Quấy rối tình dục: Luật pháp nghiêm cấm hành vi quấy rối tình dục ở nơi làm việc. Các án phẩm và chương trình đào tạo về các quy định về đạo đức đối với cán bộ,

công chức không đề cập đến vấn đề quấy rối tình dục. Trong những trường hợp nghiêm trọng, nạn nhân có thể kiện người phạm tội theo điều luật quy định về tội “làm nhục người khác” với các hình phạt bao gồm cảnh cáo, cải tạo không giam giữ đến hai năm hoặc phạt tù từ ba tháng đến hai năm.

Tuy nhiên, trong năm qua không có vụ kiện hoặc truy tố nào liên quan đến hành vi quấy rối tình dục được biết đến.

Cưỡng chế trong việc kiểm soát dân số: Chính phủ tiếp tục khuyến khích các cặp vợ chồng sinh không quá hai con. Mặc dù pháp luật không cấm hay trừng phạt công dân có nhiều hơn hai con, một số đảng viên Đảng Cộng sản Việt Nam cho biết họ phải chịu chế tài không chính thức nếu vi phạm, trong đó có việc hạn chế thăng tiến trong công việc (xem mục 1.f). Các con số ước tính về tỷ lệ tử vong mẹ và tỷ lệ sử dụng biện pháp tránh thai có thể tìm thấy trên trang web: www.who.int/reproductivehealth/publications/monitoring/maternal-mortality-2015/en/.

Phân biệt đối xử: Pháp luật quy định về bình đẳng giới, nhưng phụ nữ vẫn tiếp tục phải đối mặt với sự phân biệt đối xử của xã hội. Mặc dù phần lớn các đạo luật và các quy định dưới luật đều bảo vệ các quyền của phụ nữ trong hôn nhân và tại nơi làm việc, đồng thời, có nhiều quy định kêu gọi đối xử ưu đãi đối với nữ giới, song phụ nữ không phải lúc nào cũng được đối xử bình đẳng trong tuyển dụng, giáo dục, hoặc nhà ở, đặc biệt là ở các vùng nông thôn.

Chênh lệch về giới trong giáo dục đã giảm, nhưng vẫn còn những khoảng cách nhất định. Theo báo cáo do Cơ quan phụ nữ Liên Hợp Quốc tài trợ năm 2013, trình độ chuyên môn của lao động nữ thấp hơn so với lao động nam. Có sự khác biệt đáng kể về hồ sơ đào tạo giữa nam giới và nữ giới ở bậc đại học. Trong giáo dục đại học, số lượng sinh viên nữ theo học các chương trình công nghệ ứng dụng ít hơn rất nhiều so với nam giới.

Mặc dù pháp luật quy định về quyền thừa kế bình đẳng giữa nam giới và phụ nữ, song trên thực tế, phụ nữ vẫn phải đối mặt với sự phân biệt đối xử về văn hóa: Con trai thường được thừa kế tài sản nhiều hơn con gái, trừ khi được quy định khác trong một văn bản mang tính pháp lý, và kể cả trong trường hợp có quy định khác như vậy, các cơ quan chức năng vẫn không chia đất bình đẳng cho con trai và con gái.

Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam và Ủy ban Quốc gia vì sự tiến bộ của phụ nữ trực thuộc chính phủ vẫn tiếp tục nỗ lực thúc đẩy quyền phụ nữ, trong đó bao gồm quyền bình đẳng về chính trị, kinh tế và pháp lý, quyền được bảo vệ trước hành vi bạo

hành của bạn đời.

Lựa chọn giới tính thai nhi do định kiến giới: Theo số liệu của Bộ Y tế, tỷ lệ giới tính bé trai/bé gái trung bình của trẻ sơ sinh ở Việt Nam trong 6 tháng đầu năm là 113,4/100. Chính phủ thừa nhận vấn đề này, nhấn mạnh rằng việc giảm tỷ lệ chênh lệch nam-nữ là một mục tiêu của Chương trình quốc gia về bình đẳng giới, và tiếp tục tiến hành các biện pháp để khắc phục tình trạng đó.

Trẻ em

Đăng ký khai sinh: Theo quy định của luật, bất cứ ai có ít nhất cha hoặc mẹ là người Việt Nam đều được chính phủ công nhận là công dân Việt Nam. Những người có cha mẹ không phải là người Việt Nam cũng có thể được cấp quy chế công dân trong một vài trường hợp nhất định. Luật yêu cầu phải trình giấy khai sinh khi sử dụng các dịch vụ công cộng, chẳng hạn như giáo dục và chăm sóc sức khỏe. Vì vậy, việc một số cha mẹ, đặc biệt là người dân tộc thiểu số, không đăng ký khai sinh cho con làm ảnh hưởng đến khả năng con cái họ được nhập học và được hưởng dịch vụ chăm sóc sức khỏe do chính phủ bảo trợ.

Giáo dục: Giáo dục là bắt buộc, miễn học phí, và phổ cập cho đến khi trẻ 14 tuổi, mặc dù nhiều gia đình được yêu cầu phải trả nhiều loại phí khác nhau cho nhà trường. Theo một chương trình trợ cấp của chính phủ, học sinh dân tộc thiểu số được miễn các loại học phí. Tuy nhiên, các cơ quan chức năng không phải lúc nào cũng thực hiện đúng quy định này, hoặc chưa thực hiện một cách đồng đều đối với các bé trai và bé gái, đặc biệt là ở khu vực nông thôn, nơi mà ngân sách của chính phủ và gia đình dành cho giáo dục còn rất hạn chế và đóng góp của trẻ em trong lực lượng lao động nông nghiệp vẫn được đánh giá cao.

Xâm hại trẻ em: Chính phủ không thực thi có hiệu quả các luật hiện hành về xâm hại trẻ em; tình trạng trẻ em bị đối xử tệ về thể chất và tinh thần còn phổ biến.

Kết hôn sớm và bị ép buộc: Theo luật, độ tuổi kết hôn tối thiểu là 18 tuổi đối với nữ và 20 tuổi đối với nam, và luật quy định hành vi tổ chức kết hôn hoặc kết hôn với người chưa đủ tuổi là hành vi phạm tội.

Bóc lột tình dục trẻ em: Hành vi bóc lột tình dục trẻ em dưới 16 tuổi là bất hợp pháp. Pháp luật quy định các hành vi mua bán, tước đoạt tự do của trẻ em cũng như tất cả các hành vi liên quan đến mại dâm trẻ em và cưỡng bức lao động trẻ em là phạm tội. Án phạt cho tội danh này là từ 3 năm tù đến tù chung thân và phạt tiền từ 5 đến 50 triệu đồng (\$220 đến \$2.200). Pháp luật cũng quy định hình phạt tù đối với

các hành vi liên quan đến mại dâm trẻ em, trong đó có hành vi chứa chấp mại dâm trẻ em (từ 12 đến 20 năm tù), môi giới mại dâm trẻ em (từ 7 đến 15 năm tù), và mua dâm người chưa thành niên (từ 3 đến 15 năm tù). Tương tự, pháp luật nghiêm cấm mọi hành vi đối xử tàn bạo, làm nhục, bắt cóc, mua bán, và cưỡng bức trẻ em tham gia bất kỳ hoạt động nào có hại cho sự phát triển lành mạnh của trẻ; đồng thời quy định về bảo vệ và chăm sóc trẻ em có hoàn cảnh khó khăn.

Tuổi được quan hệ tình dục có sự đồng thuận tối thiểu là 18. Hành vi hiếp dâm bị coi là bất hợp pháp và có thể bị kết án tù chung thân hoặc tử hình. Hình phạt cho hành vi quan hệ tình dục với trẻ vị thành niên từ 16 đến 18 tuổi là từ 5 đến 10 năm tù giam tùy từng trường hợp cụ thể. Hình phạt đối với tội hiếp dâm trẻ em trong độ tuổi từ 13 đến dưới 16 là từ bảy đến 15 năm tù giam. Nếu làm nạn nhân có thai, loạn luân, hoặc người phạm tội là người giám hộ của nạn nhân thì mức án tăng lên từ 12 đến 20 năm tù giam. Luật quy định tất cả các trường hợp giao cấu với trẻ em dưới 13 tuổi đều được coi là hiếp dâm trẻ em, và người phạm tội có thể bị kết án từ 12 đến 20 năm tù, tù chung thân hoặc tử hình. Chính quyền thực thi pháp luật và những kẻ phạm tội hiếp dâm phải nhận những bản án nghiêm khắc. Việc sản xuất, phân phối, phổ biến, hoặc bán các sản phẩm khiêu dâm trẻ em là bất hợp pháp và có thể bị phạt tù từ 3 đến 10 năm. Việt Nam là một điểm đến của du lịch tình dục trẻ em.

Trẻ em lang thang: Báo chí đưa tin rằng có khoảng 21.000 trẻ em sống lang thang trên đường phố và đôi khi các em bị cảnh sát quấy rối hoặc bạo hành.

Bắt cóc trẻ em quốc tế: Việt Nam không phải là thành viên của Công ước Hague năm 1980 về các khía cạnh dân sự của hành vi bắt cóc trẻ em quốc tế. Xem *Báo cáo thường niên về việc cha mẹ bắt cóc trẻ em quốc tế* của Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ tại trang web

www.travel.state.gov/content/childabduction/en/legal/compliance.html.

Thái độ thù địch đối với người Do Thái

Có rất ít người nước ngoài là người Do Thái sinh sống tại Hà Nội và thành phố Hồ Chí Minh, và không có báo cáo nào về những hành vi chống lại người Do Thái.

Nạn buôn người

Xem *Báo cáo về nạn buôn người* của Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ trên trang web:

www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

Người khuyết tật

Hiến pháp có các quy định bảo vệ người bị khuyết tật về thể chất và tâm thần. Luật pháp nghiêm cấm mọi hành vi phân biệt đối xử hoặc ngược đãi đối với người khuyết tật về thể chất và tâm thần. Nhìn tổng thể, chính phủ tiếp tục tăng cường phối hợp với các chính phủ nước ngoài, các tổ chức quốc tế, các tổ chức phi chính phủ và các công ty tư nhân nhằm rà soát các quy định pháp luật điều chỉnh việc thực hiện điều ước quốc tế, tiến hành nghiên cứu khả thi, chia sẻ các thông lệ quốc tế tốt nhất, tổ chức các buổi hội thảo cung cấp thông tin, khuyến khích tuyên dụng người khuyết tật và tổ chức các hoạt động nâng cao nhận thức.

Đa số người khuyết tật vẫn phải đối mặt với những thách thức trong việc thực hiện các quyền của họ và không thể tiếp cận các dịch vụ của chính phủ do việc thực thi chính sách không đầy đủ và do sự kỳ thị xã hội.

Trong những năm gần đây, đại diện của nhiều bộ--xây dựng, kế hoạch và đầu tư, giao thông vận tải—đã bắt đầu đưa các vấn đề về người khuyết tật vào quy hoạch chung. Chính phủ dành 18 tỷ đồng (\$790.000) từ ngân sách trong năm tài chính vừa qua để hỗ trợ người khuyết tật, tăng 50% so với năm trước.

Mặc dù pháp luật quy định việc xây dựng và tu bổ các tòa nhà làm việc của chính phủ và các công trình công cộng lớn phải tính đến việc tạo thuận lợi cho người khuyết tật di chuyển, nhưng việc thực thi quy định này còn rời rạc, nhất là đối với các dự án ở bên ngoài các thành phố lớn. Trong năm qua, Cục Hàng không dân dụng thuộc Bộ Giao thông vận tải đã lắp đặt thang máy và các thiết bị trợ giúp người khuyết tật di chuyển ở một số sân bay và bắt đầu phát triển thêm các dịch vụ dành cho hành khách là người khuyết tật.

Tiếp cận giáo dục đối với trẻ em khuyết tật, đặc biệt là trẻ bị điếc và trẻ bị khiếm khuyết về mặt trí tuệ vẫn còn cực kỳ hạn chế. Bộ Giáo dục và Đào tạo ước tính có khoảng 500.000 trẻ em khuyết tật đã được tham gia học tập tại các trường tiểu học, trung học và đại học.

Pháp luật không có quy định nào hạn chế quyền bỏ phiếu của người khuyết tật, tuy nhiên nhiều điểm bỏ phiếu khó tiếp cận, nhất là đối với những người bị khuyết tật về thể chất.

Mặc dù việc cung cấp các dịch vụ xã hội cho người khuyết tật còn hạn chế, song chính phủ đã nỗ lực hỗ trợ thành lập các tổ chức trợ giúp người khuyết tật và tham vấn ý kiến của các tổ chức đó khi xây dựng hoặc rà soát các chương trình quốc gia,

chẳng hạn như chương trình giảm nghèo quốc gia, pháp luật về hương nghiệp và các chính sách giáo dục. Ủy ban Điều phối Quốc gia về người khuyết tật, Liên hiệp hội người khuyết tật Việt Nam và các thành viên của các tổ chức này từ nhiều bộ ngành tiếp tục phối hợp với các tổ chức trong và ngoài nước để tăng cường nỗ lực bảo vệ, hỗ trợ, tăng khả năng tiếp cận về thể chất cũng như tiếp cận giáo dục và việc làm của người khuyết tật. Chính phủ điều hành một mạng lưới nhỏ các trung tâm phục hồi chức năng để cung cấp dịch vụ vật lý trị liệu lâu dài cho bệnh nhân nội trú.

Các tổ chức phi chính phủ cho biết họ tiếp tục gặp phải những thách thức trong việc đề nghị chính quyền cấp tỉnh cấp kinh phí và tổ chức các khóa đào tạo cho các chương trình liên quan đến người khuyết tật, chính quyền cấp tỉnh đã gây trở ngại cho các nhân viên quốc tế trong việc tiếp cận để tiến hành đào tạo cho người khuyết tật.

Quốc gia/Chủng tộc/Dân tộc thiểu số

Luật nghiêm cấm các hành vi phân biệt đối xử đối với người dân tộc thiểu số, nhưng sự phân biệt đối xử của xã hội đối với người dân tộc thiểu số đã tồn tại từ lâu và tiếp tục dai dẳng. Các quan chức địa phương ở một số tỉnh, nhất là ở khu vực cao nguyên, đã có những hành vi trái với pháp luật của quốc gia và phân biệt đối xử đối với người dân tộc thiểu số hoặc thành viên của các nhóm tôn giáo thiểu số. Mặc dù Việt Nam có tốc độ tăng trưởng kinh tế đáng kể, nhưng vẫn tồn tại khoảng cách kinh tế giữa nhiều cộng đồng dân tộc thiểu số và các cộng đồng dân tộc Việt (Kinh), dù các nhóm dân tộc thiểu số vẫn chiếm một tỷ lệ lớn dân số ở một số nơi, trong đó có khu vực Tây Bắc, Tây Nguyên, và một phần của đồng bằng sông Cửu Long.

Các tổ chức nhân quyền quốc tế và người tị nạn tiếp tục cáo buộc chính quyền sách nhiễu và hăm dọa các thành viên của một số nhóm dân tộc thiểu số, bao gồm một nhóm thường được gọi là “người Thượng” và người dân tộc thiểu số theo Thiên chúa giáo ở Tây Nguyên. Có nhiều báo cáo cho biết thành viên của các nhóm dân tộc thiểu số này đã chạy sang Campuchia và Thái Lan, xin quy chế tị nạn với tư cách là nạn nhân của sự đàn áp. Chính phủ khẳng định những người này là người di cư bất hợp pháp đã rời Việt Nam để tìm kiếm các cơ hội kinh tế. Các nhóm nhân quyền cáo buộc chính phủ đã gây áp lực lên Campuchia và Thái Lan để các nước này từ chối cấp quy chế tị nạn hoặc quy chế xin tị nạn tạm thời cho những người này và gửi trả họ về Việt Nam.

Theo một báo cáo trình lên báo cáo viên đặc biệt của Liên Hợp quốc về tra tấn, công an xã ở Ea So đã bắt Giàng A Lang, một người dân tộc thiểu số và chú của anh này vào ngày 30 tháng 4 do nghi ngờ họ đang cố gắng tìm kiếm một quê hương Thiên Chúa giáo mới. Chú của anh này sau đó đã chết khi đang bị giam giữ.

Ngày 11 tháng 10, Đảng Cộng sản giải tán các ban chỉ đạo vùng nhằm nỗ lực tinh gọn hệ thống chính trị. Thông qua các ban chỉ đạo này, đảng đã thực thi chính sách ở các vùng có đông người dân tộc thiểu số sinh sống, bao gồm các ban chỉ đạo Tây Bắc, Tây Nguyên và Tây Nam Bộ. Chính phủ cũng tiếp tục theo dõi chặt chẽ một số nhóm dân tộc thiểu số ở miền núi, đặc biệt là một số nhóm dân tộc ở khu vực Tây Nguyên và Tây Bắc.

Nhà chức trách viện dẫn các quy định về an ninh quốc gia trong bộ luật hình sự để bỏ tù những người dân tộc thiểu số do họ có liên hệ với các tổ chức ở nước ngoài mà chính phủ cho là có mục đích ly khai, và đã kết án những người này nhiều năm tù. Ngoài ra, các nhà hoạt động thường cho biết lực lượng công an cũng hiện diện đông hơn trong khu vực trong những dịp nhạy cảm và các ngày lễ.

Chính phủ tiếp tục nỗ lực thu hẹp khoảng cách kinh tế-xã hội giữa các nhóm dân tộc thiểu số và dân tộc Kinh thông qua các chương trình trợ cấp các cơ sở giáo dục và y tế, mở rộng mạng lưới đường bộ, điện khí hóa các cộng đồng nông thôn và các khu vực làng bản. Chính phủ tiếp tục giao đất cho các cộng đồng dân tộc thiểu số ở Tây Nguyên.

Pháp luật quy định về phổ cập giáo dục dành cho trẻ em bất kể tôn giáo hay dân tộc. Đồng bào dân tộc thiểu số không phải trả học phí. Chính phủ đã mở 300 trường nội trú cho trẻ em dân tộc thiểu số ở 50 tỉnh, hầu hết ở Tây Bắc, Tây Nguyên và đồng bằng sông Cửu Long. Chính phủ cũng đã phối hợp với các quan chức địa phương để xây dựng khung chương trình giảng dạy bằng ngôn ngữ địa phương. Chương trình này được thực hiện một cách toàn diện hơn ở Tây Nguyên và đồng bằng sông Cửu Long so với ở các khu vực miền núi Tây Bắc. Chính phủ cũng trợ cấp một số trường kỹ thuật và dạy nghề dành cho đồng bào dân tộc thiểu số.

Chính phủ dành điều kiện ưu đãi cho các công ty trong nước và nước ngoài đầu tư ở khu vực miền núi nơi có đông đồng bào dân tộc thiểu số sinh sống. Chính phủ cũng duy trì các chương trình phát triển cơ sở hạ tầng tại những khu vực nghèo đói, nhiều dân tộc thiểu số sinh sống và xây dựng các chương trình khuyến nông cho các khu vực nông thôn xa xôi hẻo lánh.

Các hành vi bạo hành, phân biệt đối xử và hành vi xâm hại khác dựa trên khuynh hướng tính dục và bản dạng giới

Luật pháp chưa có quy định giải quyết vấn đề phân biệt đối xử dựa trên khuynh hướng tính dục hoặc bản dạng giới. Bộ luật dân sự có hiệu lực từ ngày 1 tháng 1 quy định cá nhân đã “chuyển đổi giới tính” có quyền đăng ký hộ tịch mới. Vẫn còn sự

kỳ thị xã hội và phân biệt đối xử dựa trên cơ sở khuynh hướng tính dục và bản dạng giới.

Kỳ thị xã hội đối với những người nhiễm HIV và AIDS

Sự kỳ thị xã hội và phân biệt đối xử với những người nhiễm HIV và AIDS đã cản trở các nỗ lực phòng ngừa HIV/AIDS.

Theo nghiên cứu *Chỉ số đánh giá mức độ kỳ thị* năm 2015, có 11,2% số người bị nhiễm HIV, 16,6% gái mại dâm, 15,5% người tiêm chích ma túy, và 7,9% nam giới có quan hệ tình dục đồng tính cho biết họ đã từng là nạn nhân của hành vi vi phạm các quyền trong 12 tháng trước cuộc khảo sát. Các cuộc điều tra đánh giá các mục tiêu trẻ em và phụ nữ được tiến hành năm 2014 cho thấy sự kỳ thị và phân biệt đối xử đối với người dương tính với HIV vẫn còn phổ biến, với khoảng 70% nữ giới được hỏi cho biết họ đã phải đối mặt với một số hình thức kỳ thị và phân biệt đối xử. Người bị nhiễm HIV tiếp tục vấp phải các rào cản trong việc tiếp cận và duy trì việc làm.

Phần 7. Quyền của người lao động

a. Tự do lập hội và quyền thương lượng tập thể

Hiến pháp quy định quyền lập hội và quyền biểu tình nhưng hạn chế việc thực hiện các quyền này, bao gồm việc không cho người lao động tổ chức hoặc tham gia các tổ chức công đoàn độc lập do họ lựa chọn. Mặc dù người lao động có quyền lựa chọn việc tham gia công đoàn và cấp công đoàn (cấp địa phương hay còn gọi là “cấp cơ sở”, cấp tỉnh, hoặc cấp trung ương), nhưng pháp luật quy định mọi tổ chức công đoàn đều nằm trong khuôn khổ pháp lý và chịu sự kiểm soát của Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam – liên minh công đoàn duy nhất tại Việt Nam. Theo luật, chỉ công dân Việt Nam có quyền thành lập hoặc tham gia công đoàn.

Theo luật, Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam là tổ chức duy nhất có quyền công nhận pháp lý đối với các tổ chức công đoàn; đồng thời, pháp luật giao trách nhiệm cho các công đoàn cấp trên phải thành lập các tổ chức công đoàn ở nơi làm việc. Hiến chương của Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam ghi nhận Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam là tổ chức đứng đầu hệ thống tổ chức công đoàn thống nhất và đa cấp; hiến chương này có hiệu lực như văn bản pháp luật. Luật cũng quy định rằng Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam báo cáo trực tiếp với Mặt trận Tổ quốc Việt Nam thuộc Đảng Cộng sản Việt Nam; quy định này không bảo vệ các tổ chức công đoàn trước sự can thiệp và kiểm soát của chính quyền đối với hoạt động công đoàn.

Pháp luật cũng hạn chế tự do lập hội khi không cho các tổ chức công đoàn có quyền tự chủ hoàn toàn trong điều hành các công việc của họ. Luật quy định mọi tổ chức của người lao động phải tuân theo cơ cấu tổ chức và quy chế; Luật trao cho Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam quyền hạn và trách nhiệm sở hữu tài sản của công đoàn, đồng thời trao cho Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam quyền đại diện cho các công đoàn cấp dưới. Theo luật, những người lãnh đạo và cán bộ công đoàn được bổ nhiệm chứ không phải do các công đoàn viên bầu ra.

Luật quy định ở nơi nào không có tổ chức công đoàn, “công đoàn cấp trên trực tiếp” phải thực hiện các nhiệm vụ của công đoàn cơ sở, kể cả khi người lao động không đề nghị hoặc đã tự nguyện lựa chọn không có tổ chức công đoàn. Đối với người lao động ở nơi không có công đoàn cơ sở, để tổ chức đình công, họ phải đề nghị cuộc đình công “được tổ chức và lãnh đạo bởi công đoàn cấp trên”, và nếu người lao động ở nơi không có công đoàn cơ sở muốn thương lượng tập thể, công đoàn cấp trên thuộc Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam phải đại diện cho họ.

Luật quy định công đoàn có quyền và trách nhiệm tổ chức và lãnh đạo các cuộc đình công, đồng thời luật đặt ra các hạn chế về nội dung và thủ tục đối với đình công. Các cuộc đình công không xuất phát từ tranh chấp lao động tập thể hoặc không tuân theo đúng trình tự do luật quy định bị coi là bất hợp pháp. Trái với các tiêu chuẩn quốc tế, luật cấm các cuộc đình công phát sinh từ tranh chấp lao động “về quyền”, tức là bao gồm cả các cuộc đình công phát sinh từ các biện pháp chính sách kinh tế và xã hội không phải là một phần của quá trình thương lượng tập thể và không thuộc phạm vi định nghĩa của luật về các cuộc đình công “dựa trên lợi ích”.

Luật cấm người lao động đình công trong những lĩnh vực kinh doanh phục vụ công chúng, hoặc những lĩnh vực mà chính phủ cho là thiết yếu đối với nền kinh tế quốc dân, quốc phòng, y tế công cộng và trật tự công cộng. Theo định nghĩa trong luật, “các dịch vụ thiết yếu” bao hàm các doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực sản xuất điện; bưu chính viễn thông; vận tải, giao thông và quản lý vận tải biển và hàng không; các công trình công cộng; sản xuất dầu khí. Luật cũng cho Thủ tướng Chính phủ quyền được đình chỉ những cuộc đình công bị coi là gây hại đến nền kinh tế quốc dân hay an toàn công cộng.

Luật cấm những người lao động làm việc cho các chủ sử dụng lao động khác nhau tổ chức đình công, quy định này dẫn đến việc cấm biểu tình phản đối ở cấp độ ngành và lĩnh vực; luật cũng cấm người lao động và công đoàn kêu gọi đình công để ủng hộ các hợp đồng ký kết giữa nhiều người sử dụng lao động. Luật quy định ban chấp hành công đoàn chỉ được ban hành quyết định đình công khi có ít nhất 50% người lao động ủng hộ việc này.

Luật quy định một quy trình hòa giải và trọng tài phức tạp và rườm rà trước khi được phép đình công hợp pháp liên quan đến một tranh chấp lao động tập thể về lợi ích. Công đoàn hoặc đại diện của người lao động có quyền kháng cáo quyết định của hội đồng trọng tài cấp tỉnh lên tòa án nhân dân cấp tỉnh, hoặc có quyền tổ chức đình công. Luật cũng quy định rằng những người đình công sẽ không được hưởng lương trong thời gian không làm việc. Luật cấm trả đũa người đình công. Theo luật, các cá nhân tham gia các cuộc đình công mà bị tòa án nhân dân tuyên bố là bất hợp pháp và gây thiệt hại cho người sử dụng lao động thì phải bồi thường các thiệt hại đó. Các quy định của bộ luật hình sự có khả năng cản trở hoạt động công đoàn.

Luật có những quy định cấm hành vi phân biệt đối xử chống lại công đoàn và can thiệp vào hoạt động công đoàn và áp đặt các chế tài hành chính và phạt tiền đối với hành vi vi phạm. Tuy nhiên, luật không phân biệt giữa người lao động và người quản lý và không cấm các nhân viên dưới quyền của người sử dụng lao động, chẳng hạn như người quản lý đại diện cho lợi ích của người sử dụng lao động, tham gia hoặc can thiệp vào hoạt động công đoàn. Các chế tài không đủ để ngăn cản những hành vi vi phạm.

Tháng 6 năm 2016, Công đoàn khu kinh tế Hải Phòng và năm doanh nghiệp sản xuất của Hàn Quốc có trụ sở ở Khu công nghiệp Trảng Duệ đã ký kết thỏa ước lao động tập thể nhóm doanh nghiệp đầu tiên ở Việt Nam, được thương lượng giữa một nhóm doanh nghiệp có vốn đầu tư nước ngoài và các công đoàn để xác định các điều kiện làm việc cơ bản, trong đó có việc công nhận các quyền về công đoàn. Thỏa ước này có thể ảnh hưởng đến gần 2.500 người lao động thông qua việc cải thiện chính sách tuyển dụng và chính sách đối với lao động nữ, tăng lương cơ bản, chế độ tiền thưởng, trợ cấp, nghỉ phép và thời gian nghỉ ngơi tốt hơn cũng như các điều kiện bảo đảm cho hoạt động công đoàn ở các doanh nghiệp ký kết thỏa ước.

Theo Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam, 80% số cuộc đình công trong 8 tháng đầu năm xảy ra ở các doanh nghiệp có vốn đầu tư trực tiếp nước ngoài (chủ yếu là các công ty Hàn Quốc, Đài Loan, Nhật Bản và Trung Quốc). Không cuộc đình công nào trong số này tuân theo quy trình hòa giải và trọng tài, do đó, chính quyền coi đây là những cuộc đình công "tự phát" bất hợp pháp. Chính phủ đã không thực hiện hành động nào chống lại những người lao động tham gia đình công, và trong một số trường hợp còn chủ động đứng ra làm trung gian hòa giải để đi đến thỏa thuận có lợi cho người lao động. Trong một số trường hợp, chính phủ đã phạt tiền nặng các chủ sử dụng lao động, đặc biệt là với các công ty nước ngoài, do các doanh nghiệp này đã có những hành động bất hợp pháp đối với người lao động, dẫn đến các cuộc đình công. Vào tháng 9, khoảng 6.000 công nhân may đã đình công tự phát về các vấn đề tiền lương và phúc lợi, dẫn đến chủ sử dụng lao động phải nhượng bộ đối với hầu hết các yêu cầu của họ.

Do việc thành lập hoặc tìm cách thành lập tổ chức công đoàn độc lập với Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam là bất hợp pháp, không có tổ chức phi chính phủ trong nước nào về lao động tham gia vào việc tổ chức lao động. Tuy nhiên, các tổ chức phi chính phủ về lao động của địa phương đã hỗ trợ các nỗ lực nâng cao nhận thức về quyền của người lao động và các vấn đề về an toàn và sức khỏe nghề nghiệp, đồng thời hỗ trợ người lao động di trú trong nước và nước ngoài. Nhiều tổ chức phi chính phủ quốc tế về lao động đã phối hợp với Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam trong việc đào tạo cho các đại diện công đoàn thuộc Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam về tổ chức lao động, thương lượng tập thể và các vấn đề công đoàn khác. Thông qua việc tham gia vào chương trình quan hệ lao động của Tổ chức Lao động Quốc tế (ILO), Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam đã triển khai một hình thức mới về tổ chức người lao động theo cách tiếp cận từ dưới lên, lấy người lao động làm trung tâm thay vì để cho các lãnh đạo Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam quyết định khi nào và ở đâu cần thành lập công đoàn.

Các nhà hoạt động trong lĩnh vực lao động và đại diện của các tổ chức độc lập của người lao động (không thuộc Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam) gặp phải tình trạng phân biệt đối xử chống lại công đoàn. Các nhà hoạt động độc lập trong lĩnh vực lao động tìm cách thành lập các công đoàn tách biệt với Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam hoặc thông báo cho người lao động về các quyền lao động của họ đôi khi gặp phải sự sách nhiễu của chính quyền.

Ngày 15 tháng 6, nhà chức trách đã ngăn cản Đỗ Thị Minh Hạnh, chủ tịch Phong trào lao động Việt độc lập, đi ra nước ngoài. Hai ngày sau đó, nhà chức trách cũng cấm em gái của bà Hạnh là Đỗ Ngọc Xuân Trâm rời khỏi Việt Nam tại sân bay Tân Sơn Nhất, thành phố Hồ Chí Minh; nhà chức trách cuối cùng cũng cho phép bà Trâm xuất cảnh vào ngày 25 tháng 6. Các cơ quan chức năng ở biên giới đã chặn hai chị em lại vì những quan ngại về “an ninh quốc gia”.

b. Cấm lao động cưỡng bức và lao động bắt buộc

Hiến pháp và luật nghiêm cấm mọi hành vi lao động cưỡng bức hoặc lao động bắt buộc. Tuy nhiên, định nghĩa về lao động cưỡng bức trong Bộ luật lao động không bao hàm lao động để trừ nợ. Bộ luật hình sự không quy định một tội riêng liên quan đến lao động cưỡng bức, và nghị định về xử phạt hành chính không quy định chế tài xử phạt nào đối với hành vi vi phạm quy định của Bộ luật lao động về cấm lao động cưỡng bức.

Các tổ chức phi chính phủ tiếp tục cho biết lao động cưỡng bức đối với nam giới, phụ nữ và trẻ em tại Việt Nam vẫn còn tiếp diễn. (xem thêm mục 7.c.).

Theo báo cáo, các công ty xuất khẩu lao động, phần lớn có liên kết với các doanh nghiệp nhà nước và các đơn vị môi giới không có giấy phép đã thu tiền của người lao động có nguyện vọng xuất khẩu lao động cao hơn mức phí pháp luật quy định mà không bị xử phạt. Những lao động này phải gánh chịu những khoản nợ lớn và do đó dễ trở thành nạn nhân của lao động cưỡng bức, kể cả việc phải lao động để trừ nợ.

Xem thêm *Báo cáo về tình trạng buôn bán người* của Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ tại trang web: www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/.

c. Cấm lao động trẻ em và quy định độ tuổi lao động tối thiểu

Hiến pháp cấm “phân biệt đối xử, lao động cưỡng bức hoặc tuyển dụng người dưới độ tuổi lao động tối thiểu”. Luật quy định người lao động chưa đủ tuổi là người dưới 18 tuổi. Luật cấm trẻ em dưới 18 tuổi làm các công việc nặng nhọc, độc hại, nguy hiểm. Luật quy định trẻ em từ 15 đến dưới 18 tuổi chỉ được làm việc tối đa tám giờ mỗi ngày và 40 giờ mỗi tuần. Trẻ em từ 13 đến 15 tuổi chỉ được làm các công việc nhẹ (theo quy định của Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội), và người sử dụng lao động phải cân nhắc đến các điều kiện học hành, làm việc, an toàn lao động và vệ sinh. Pháp luật cho phép trẻ em đến đăng ký tại các trung tâm đào tạo thương mại, một hình thức đào tạo nghề, từ năm 14 tuổi mà không cần có sự đồng ý của cha mẹ. Mặc dù luật cấm tuyển dụng trẻ em dưới 13 tuổi, nhưng cho phép người dưới 13 tuổi có thể làm một số công việc đặc thù theo quy định của Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội.

Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội chịu trách nhiệm thực thi các chính sách và quy định của pháp luật về lao động trẻ em. Các quan chức chính phủ có thể phạt tiền và truy tố người sử dụng lao động trong các trường hợp vi phạm các quy định pháp luật về lao động trẻ em. Là một phần của *Kế hoạch hành động quốc gia về trẻ em* giai đoạn 2016-2020 và *Chương trình Quốc gia về bảo vệ trẻ em* của chính phủ, chính phủ tiếp tục các nỗ lực nhằm ngăn chặn lao động trẻ em, đặc biệt là đối tượng trẻ em ở khu vực nông thôn, trẻ em có hoàn cảnh khó khăn và trẻ em có nguy cơ tiếp xúc với các điều kiện làm việc độc hại. Thành phố Hồ Chí Minh đã phê duyệt kế hoạch vào tháng 3 là một trong những địa phương dẫn đầu về nâng cao nhận thức của công chúng, đào tạo người sử dụng lao động và can thiệp đối với trẻ em di cư dễ bị tổn thương.

Có các báo cáo về việc trẻ em từ 10 đến 18 tuổi và thậm chí một số chỉ 6 tuổi đang làm công việc sản xuất hàng may mặc trong các điều kiện lao động cưỡng bức.

Thông tin có được gần đây nhất từ các cuộc thanh tra của chính phủ, từ các tổ chức phi chính phủ và tin tức truyền thông cho thấy nhiều nhóm trẻ em đang lao động ở các nhà máy sản xuất hàng may mặc quy mô nhỏ thuộc sở hữu tư nhân và trong các xưởng may không chính thức. Các báo cáo cũng cho biết những người sử dụng lao động này đánh đập và đe dọa trẻ em và có sự bạo hành về thể chất. Ngoài ra, có bằng chứng cho thấy trẻ em từ độ tuổi 12 làm việc trong thời gian bị giam giữ tại các trung tâm giáo dục cải tạo do chính quyền vận hành. Người sử dụng lao động cưỡng bức các trẻ em này làm công việc may vá mà không trả lương bằng cách đe dọa trừng phạt về thể chất hoặc các hình thức khác.

Các tổ chức phi chính phủ trong nước và quốc tế ghi nhận sự hợp tác thành công với chính quyền các tỉnh để thực thi các chính sách quốc gia về đấu tranh chống tình trạng lao động trẻ em. Vào tháng 3, Blue Dragon, một tổ chức phi chính phủ hoạt động nhằm chấm dứt tình trạng lao động trẻ em ở Việt Nam, cho biết đã giải cứu 6 trẻ em từ một nhà máy sản xuất đồ may mặc ở thành phố Hồ Chí Minh.

d. Phân biệt đối xử về việc làm và nghề nghiệp

Luật pháp nghiêm cấm phân biệt đối xử trong tuyển dụng, quan hệ lao động và làm việc nhưng không nêu rõ là cấm phân biệt đối xử trong “mọi khía cạnh việc làm và nghề nghiệp”. Luật cấm phân biệt đối xử dựa trên giới tính, chủng tộc, khuyết tật, màu da, địa vị xã hội, tình trạng hôn nhân, tín ngưỡng, tôn giáo, tình trạng nhiễm HIV và tư cách thành viên công đoàn hoặc sự tham gia vào các hoạt động công đoàn. Luật không cấm phân biệt đối xử dựa trên quan điểm chính trị, tuổi tác, ngôn ngữ, nguồn gốc dân tộc, khuynh hướng tính dục hoặc bản dạng giới.

Không có luật nào cấm người sử dụng lao động hỏi về tình trạng gia đình hoặc tình trạng hôn nhân trong các buổi phỏng vấn xin việc.

Chính phủ không thực thi hiệu quả các luật liên quan đến phân biệt đối xử về việc làm. Chính phủ đã có một số hành động nhằm khắc phục tình trạng phân biệt đối xử về việc làm đối với người khuyết tật. Các công ty có tối thiểu 51% người lao động là người khuyết tật sẽ được vay vốn ưu đãi đặc biệt của chính phủ.

Hoạt động tuyển dụng mang tính phân biệt đối xử vẫn tồn tại, bao gồm phân biệt đối xử liên quan đến giới tính, tuổi tác và tình trạng hôn nhân. Không có luật nào cấm người sử dụng lao động hỏi về tình trạng gia đình hoặc tình trạng hôn nhân trong các buổi phỏng vấn xin việc. Phụ nữ làm việc trong khu vực công nghỉ hưu ở tuổi 55, trong khi độ tuổi nghỉ hưu ở nam giới là 60, điều này ảnh hưởng đến khả năng của phụ nữ được thăng tiến lên các cấp bậc chức vụ quản lý và hưởng lương hưu và thu nhập cao hơn.

Các doanh nghiệp có phụ nữ làm lãnh đạo vẫn gặp hạn chế trong việc tiếp cận tín dụng và các thị trường quốc tế cũng như không có đầy đủ kiến thức về vận hành doanh nghiệp và quản lý tài chính, bên cạnh gánh nặng về các trách nhiệm xã hội và gia đình. Mức lương trung bình theo giờ của một phụ nữ ước tính chỉ bằng 80% mức lương tương ứng của một đồng nghiệp nam. Nhiều phụ nữ gặp khó khăn trong việc tìm việc làm sau tuổi 35, và có những báo cáo về việc phụ nữ nhận được thông báo chấm dứt hợp đồng lao động vào tuổi 35. Viện Công nhân và Công đoàn thuộc Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam lưu ý rằng phụ nữ trên 35 tuổi chiếm khoảng một nửa số người lao động thất nghiệp ở Việt Nam.

Các rào cản về xã hội và thái độ cũng như hạn chế trong việc tiếp cận nơi làm việc vẫn là vấn đề cần khắc phục đối với việc làm cho người khuyết tật. Chính phủ đã có một số hành động nhằm khắc phục tình trạng phân biệt đối xử về việc làm đối với người khuyết tật.

e. Điều kiện làm việc có thể chấp nhận được

Mức lương tối thiểu đối với doanh nghiệp dao động từ 2,58 triệu đồng (\$114) mỗi tháng đến 3,75 triệu đồng (\$165) mỗi tháng, tùy theo khu vực. Vào tháng 8, Hội đồng Tiền lương Quốc gia đã nhất trí tăng mức lương tối thiểu thêm 6,3%, có hiệu lực từ năm 2018, nâng mức lương tối thiểu lên 2,76 triệu đồng (\$121) mỗi tháng. Đây là mức tăng thấp nhất trong những năm gần đây.

Luật quy định giới hạn thời gian làm thêm giờ không quá 50% số giờ làm việc bình thường mỗi ngày, không quá 30 giờ mỗi tháng và 200 giờ trong một năm, nhưng vẫn có ngoại lệ trong trường hợp đặc biệt, với mức tối đa là 300 giờ làm thêm một năm theo quy định của chính phủ sau khi đã tham vấn với Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam và các đại diện người sử dụng lao động.

Tháng 7 năm 2016, đạo luật đầu tiên về an toàn, vệ sinh lao động của Việt Nam có hiệu lực, trong đó mở rộng sự bảo hộ pháp lý và các nỗ lực phòng ngừa tai nạn lao động đối với khu vực kinh tế không chính thức. Luật quy định công tác bảo đảm an toàn và sức khỏe nghề nghiệp, đưa ra các thủ tục giải quyết quyền lợi cho người lao động là nạn nhân trong các vụ tai nạn lao động và bệnh nghề nghiệp, và quy định trách nhiệm của các tổ chức, cá nhân trong các lĩnh vực an toàn lao động và sức khỏe nghề nghiệp. Luật quy định về quyền của người lao động trong việc tự đưa mình ra khỏi các tình huống gây nguy hiểm đến sức khỏe hoặc sự an toàn mà không ảnh hưởng tới việc làm của họ. Luật cũng quy định việc “cho thuê lại lao động”, một hình thức việc làm mới, giúp bảo vệ những người lao động bán thời gian và người giúp việc gia đình.

Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội là cơ quan chính có thẩm quyền về lĩnh vực lao động, giám sát việc thực thi pháp luật lao động, quản lý chính sách quan hệ lao động và thúc đẩy tạo việc làm. Thanh tra Lao động bao gồm các thanh tra viên lao động chịu trách nhiệm tiến hành thanh tra theo quy định của pháp luật lao động và pháp luật về an toàn lao động và sức khỏe nghề nghiệp. Thanh tra viên được quyền áp dụng các chế tài xử phạt, phạt tiền, thu hồi giấy phép hoạt động hoặc đăng ký, đóng cửa doanh nghiệp, đào tạo bắt buộc. Thanh tra viên có thể tiến hành ngay lập tức các biện pháp xử lý khi có lý do cho thấy sự tồn tại một mối nguy hiểm hiện hữu và nghiêm trọng đối với sức khỏe hoặc sự an toàn của người lao động, bao gồm biện pháp tạm đình chỉ hoạt động, mặc dù hiếm khi các biện pháp này được áp dụng. Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội đã thừa nhận những bất cập trong hệ thống thanh tra lao động của mình, và nhấn mạnh rằng hiện chưa có đủ số thanh tra viên lao động trên toàn quốc.

Không rõ là chính phủ thực thi nghiêm ngặt đến mức nào các quy định về tiền lương, giờ làm việc, phúc lợi hoặc an toàn lao động và các hạn chế về sức khỏe, bao gồm cả khu vực kinh tế không chính thức. Việc thực thi luật này chưa thường xuyên vì nhiều lý do, trong đó phải kể đến lý do ít kinh phí và thiếu cán bộ thực thi pháp luật đã qua đào tạo. Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam khẳng định rằng các cơ quan chức năng không phải lúc nào cũng truy tố những hành vi vi phạm. Tổng Liên đoàn Lao động Việt Nam đã chỉ ra và Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội đã thừa nhận mức tiền phạt còn quá thấp đối với các công ty vi phạm luật lao động khiến cho việc xử phạt này không đạt được hiệu quả răn đe đối với các hành vi vi phạm.

Tiếp tục có các báo cáo đáng tin cậy cho biết các nhà máy thường vi phạm quy định về số giờ làm thêm tối đa và số ngày nghỉ, trong đó có báo cáo đánh giá tác động của chương trình Better Work của ILO năm 2016. Báo cáo chỉ ra nguyên nhân chủ yếu của việc không tuân thủ là do các nhà máy này sử dụng các công thức tính tiền lương không đúng và trái pháp luật, dẫn đến trả lương làm thêm giờ không đúng.

Những người lao động di cư, gồm cả những người đi tìm việc làm trong nước, là những người lao động dễ bị tổn thương nhất và thường phải chịu những điều kiện làm việc nguy hiểm. Những người lao động khác thường làm việc trong khu vực kinh tế không chính thức, có cả những người thuộc các nhóm dân tộc thiểu số. Theo ILO, người lao động không chính thức ở Việt Nam thường có thu nhập thấp và không ổn định, thời giờ làm việc kéo dài và thiếu sự bảo vệ của các thiết chế thị trường lao động. Hiện tượng bị thương khi làm việc do sức khỏe kém, điều kiện an toàn lao động và đào tạo nhân viên không đầy đủ vẫn là một vấn đề đáng quan ngại. Trong năm 2016, chính phủ cho biết có 7.981 vụ tai nạn lao động với 8.251 nạn

nhân, trong đó có 799 vụ tai nạn chết người với 862 người thiệt mạng.